

Martin Hjellbakk Røkke

Arbeiderbladet og NATO

En gjennomgang av norsk utenrikspolitikk fra 1945 til 1949 sett gjennom Arbeiderbladet.

Bacheloroppgave i historie - femårig lektorutdanning

Veileder: Monica Miscali

November 2021

Martin Hjellbakk Røkke

Arbeiderbladet og NATO

En gjennomgang av norsk utenrikspolitikk fra 1945 til 1949 sett gjennom Arbeiderbladet.

Bacheloroppgave i historie - femårig lektorutdanning
Veileder: Monica Miscali
November 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

1 Innledning	3
1.1 Samfunns- og utdanningsmessige formål	3
1.1.1 Forståelse av eksisterende litteratur.	4
1.1.2 NATO	4
1.1.3 Den Kalde krigen	4
1.1.4 Norsk stilling i utenrikspolitikken	5
1.2 Problemstilling	5
1.3 Innsnevring	5
1.4 Disposisjon	6
2. Metode	7
2.1 Bruken av eksisterende litteratur	7
2.2 Hvordan samle inn kilder?	7
2.3 Aviser	8
2.4 Stortingets egne dokumenter	8
2.5 Hindringer for videre arbeid	8
2.5.1 Utilgjengelige kilder, eller kilder som er vanskelig å finne/dokumentere	8
3 Teori	10
3.1 Arbeiderbladet	10
3.2 Møter for stortinget og utenriksdepartementet.	11
3.3 Allerede eksisterende litteratur	11
4 Analyse	13
4.1 Del 1 Nøytralitet	13
4.1.1. Norge under krigen	13
4.1.2 Fra passivitet til aktiv deltakelse	14
4.2 Del 2 Brobygger	15
4.2.1 Introduksjon	15
4.2.2 Paristraktaten	16
4.2.3 Spania	16
4.2.3.1 Den norske befolknings reaksjon	17
4.2.3.2 Stortingets reaksjon og avgjørelse	18
4.3 Del 3 Vesten eller Skandinavia?	20
4.3.1 Introduksjon	20

4.3.2 To viktige faktorer i 1948	21
4.3.2.1 Bevins tale og Trontaledebatten	21
4.3.2.2 Kuppet i Tsjekkoslovakia	22
4.3.3 Vestunionen eller Skandinaviatraktaten	23
4.3.4 Den Skandinaviske forsvarskomite opprettes og Arbeiderbladet bestemmer seg	25
4.3.5 Konferansene om Skandinaviatrakten	26
4.3.5.1 København konferansen	27
4.3.5.2 Oslo-møtet	28
4.3.6 Diskusjonen og avgjørelsen om Atlanterhavspakten	30
4.3.7 Dekningen av landsmøtet	31
4.3.8 Avgjørelsen	32
5. Oppsummering	35
Referanser	37

1 Innledning

Historiebøker og læremateriale som brukes i skolen og i generell historie forteller om et Norge som hadde erklært seg nøytralt under den første verdenskrig og dermed unngikk de store ødeleggelsene som krigen ville ha brakt med seg. Det samme skulle ikke gjentas under den andre verdenskrig da Tyskland invaderte Norge og da førte Norge inn i krigen på de alliertes side. Vi kan også lese at i perioden etter krigen var gjenoppbyggingen av landet det store fokus for regjeringen Gerhardsen. En av de få politiske hendelser som vi kan lese om, er Kråkerøytalen som Gerhardsen holdt den 29. februar 1948, da han markerte sin økende mistillit til kommunistene.

Det neste viktige punktet Norge kommer til, er opprettelsen av forsvarsalliansen NATO; den defensive alliansen som skulle være et forsvar mot mulig russisk aggresjon. Slik er primært perioden mellom slutten av 2. verdenskrig og begynnelsen på den kalde krigen blitt skildret i norsk historie. Hvordan ble disse hendelsene presentert da de skjedde? Hvilke synspunkt hadde de ulike aktørene som var en del av dette? Selv om vi i vår tid har en relativ god oversikt over perioden, kan det være nyttig å få et inntrykk av tankegangen hos enkelte av aktørene mens handlingene foregikk. Et av de viktigste kommunikasjonsmidlene mellom politikerne og befolkningen er media. Aviser og radio var som oftest den eneste måten for folk å få kunnskap om verden rundt dem. En av de sentrale aktørene her var Arbeiderbladet; en avis som ble sett på som en av avisene på venstresiden og som støttet opp under Arbeiderpartiet.

I denne oppgaven skal jeg gi en gjennomgang av Arbeiderbladet i perioden fram til grunnleggelsen av NATO. Her skal jeg se på enkelte hendelser som var sentrale i utviklingen av den norske utenrikspolitikken og hvordan Arbeiderbladet stilte seg vedr. de ulike hendelsene. Jeg kommer da til å legge vekt på tre ulike «perioder» / hendelser som jeg mener var viktige for både Norge og Arbeiderbladet. Gjennom dette vil de ulike hendelsene bli oppsummert og deretter diskutert gjennom illustrasjonen og kommentarene som blir publisert i Arbeiderbladet. Avisen hadde flere ulike artikler, både nyhetsinnlegg fra utenlandsk presse som Reuters og nyheter skrevet av Arbeiderbladets utenrikskorrespondenter som for eksempel Anders Buraas. I tillegg er det også lederartikler og innlegg skrevet av redaksjonen selv.

1.1 Samfunns- og utdanningsmessige formål

Ikke bare kan dette være til nytte for å gi kunnskap om Norges utenrikspolitikk rett etter krigen, det kan også brukes for enklere å forstå Norges stilling i den internasjonale politikk både under den kalde krigen og i vår nyere tid. Oppgaven vil med det ikke bare illustrere faktorene og hendelsene som fikk Norge til å gå inn i NATO, men samtidig vise grunnlaget for Norges stilling i verdenspolitikken, noe som begynte å bli tydeligere i denne perioden. Oppgaven vil også illustrere det politiske bildet av Norges situasjon før

opprettelsen av NATO; dette er ikke hovedmålet med oppgaven, men det vil tydelig danne et bilde at Norges situasjon fram til 1949.

Fokuset på aviser i perioden kan være med på å gi et kombinert bilde av hvordan politikerne og resten av befolkningen så og tenkte på situasjonen. Dette vil da kunne belyse de argumentene som politikerne foretrakk og hvilke de anså som mest relevante. Samtidig gir avisene en form for bearbeidelse av nyheter før resten av samfunnet får dem på den måten at de ofte har kommentarer eller lederartikler som omhandler nyhets sakene. I tillegg er disse kommentarene ofte preget av ideologien til forfatterne. En nyhetsredaktør som identifiserte seg som tilhører av høyrefløyen kunne vise dette i avisen sin. Ved å lese aviser vi vet er tilhenger av det enkelte politiske parti, kan vi også få et inntrykk av tankegangen til det partiet og / eller tilhørerne deres. Da ser vi også hvilke tema de anser som viktige å dekke.

1.1.1 Forståelse av eksisterende litteratur.

Selv om fokuset ligger på avisene i perioden, er det likevel nyttig å ha oversikt over litteratur som dekker perioden. Ved bruk av ulike typer kilder, kan vi også få både et bedre bilde av perioden samt hvordan informasjon ble bearbeidet / brukt i offisielle situasjoner. Dette kan være nødvendig i saker som blir behandlet, da det ikke er garantert at avisene dekker all nødvendig informasjon. I tillegg er det også nyttig for å enklere forstå situasjonen hvis avisene ikke ga en objektiv beskrivelse av den.

1.1.2 NATO

Selv om oppgaven slutter rundt perioden for opprettelse av NATO, kan den likevel være verdifull for å forstå perioden da forsvarsalliansen skulle opprettes. Planleggingen og gjennomføringen av forarbeidet skjer parallelt med utviklingen i / av Norges egen utenrikspolitikk og den er sentral i tankegangen i den siste perioden fram til NATO grunnlegges. Å følge avisene i denne perioden kan være med på å gi et inntrykk fra utsiden av prosessen rundt dannelsen av alliansen. Hva var det telegrambyråene dekket? Hvordan var reaksjonen blant norske politikere og befolkningen generelt? Blir misnøye blant ulike parter tatt hensyn til / dekket?

NATO, eller Vest-unionen som den het før den ble ratifisert, skulle vise seg å være et av de viktigste verktøyene som Norge har når vi skal hevde oss internasjonalt. Selv om vi har fått inntrykk av hvordan prosessen var i statsapparatet da alliansen ble diskutert i Norge, er det likevel nyttig å se hvordan den ble dekket i denne perioden som var preget av gjenreising, krigsoppgjøret og den gradvis kommende kalde krigen

1.1.3 Den Kalde krigen

I og med at oppgaven omfatter perioden som defineres som oppstarten av den kalde krigen, vil den også være relevant for å kunne lære om dette. Konklusjonen er jo tross alt at Norge velger en aktiv side mht. de vestlige allierte. Flere sentrale hendelser som

var en del av opptrappingen til den kalde krigen, berørte også Norge. Det er viktig å påpeke at den kalde krigen ikke begynte umiddelbart, men gradvis gjennom gnisninger som skjedde mellom Sovjetunionen og USA, noe som allerede skjedde under den andre verdenskrig.

1.1.4 Norsk stilling i utenrikspolitikken

Videre vil oppgaven gi et innblikk i hvordan den norske utenrikspolitikken gradvis formet seg til slik den er i dag. Ved å se på hvordan Norge manøvrerte seg gjennom flere av de viktige internasjonale hendelsene som skjedde, kan dette være eksempler på at teorien om nøytralitet var over, og at Norge heller ønsket å ta en aktiv rolle på verdensarenaen. Vi kan trekke paralleller til det i dag da Norge historisk sett har vært en ledende deltaker i flere hendelser, blant annet Oslo- avtalen i 1993.

1.2 Problemstilling

Hvordan dekket den Oslo- baserte og regjeringsvennlige avisen Arbeiderbladet Norges utenrikspolitikk fram til grunnleggelsen av NATO? Dette vil være problemstillingen som oppgaven arbeider med. Gjennom dette håper jeg å skape klarhet vedr. hvordan en avis som var nær sentralstyret i det ledende partiet i Norge i denne perioden, posisjonerte seg. Den vil da se på ulike hendelser gjennom avisen og de artiklene avisen publiserte. Flere ulike hendelser vil bli fokusert på; det var flere ulike faktorer som fikk Norge til å bli med i NATO og da kan det være av interesse å se hvordan en regjeringsvennlig avis vil støtte disse. Oppgaven vil gjennom drøftingen gå gjennom ulike hendelser kronologisk for å gi et innsyn i hendelser jeg mener var sentrale for å kunne skape en god gjennomgang av avisens dekning av utenrikspolitikken. Drøfting av slike problemstillinger / hendelser er nødvendig da den kan deles opp ved flere ulike spørsmål. Et eksempel på dette er å dele det opp til «hvordan dekket Arbeiderbladet kursendringen av utenrikspolitikk etter frigjøringen» og en annen om «hvorfor skulle Norge, ifølge Arbeiderbladet, velge å bli med i NATO». Ved å gå kronologisk gjennom tidsperioden og se på ulike hendelser, kan vi da enklere få svar på slike spørsmål når de kommer opp. En slik oppgave vil naturligvis være av ganske store dimensjoner, og må da avgrenses for å ikke gjøre den alt for stor og omfattende.

1.3 Innsnevring

Oppgaven vil fokusere på avisen og begrenses til tema som avisen tar opp. Det vil da ikke bety at informasjon vil bli utelatt, men heller at det er avisene som bestemmer hvilke tema som tas opp, og hvor stort fokuset på hvert enkelttema blir. Oppgaven vil begynne med oppgjøret etter krigen og fortsette fram til perioden da Stortinget stemmer over å bli med i Atlanterhavspakten. Tiden før denne perioden vil kanskje nevnes, men da som underpunkter i andre kapitler. Det hadde vært mulig å se på hendelser som Norge tok del i under den kalde krigen for å studere hvilket forhold Arbeiderbladet hadde til de enkelte hendelsene, men dette ville vært utenfor denne oppgaven.

1.4 Disposisjon

Oppgaven vil begynne med en gjennomgang av metoden som er brukt i oppgaven. I den vil jeg snakke litt om hvordan oppgaven har blitt arbeidet med og hva slags kilder som er brukt. I denne delen vil jeg for det meste diskutere bruken av aviser samt andre kilder som kan brukes for å enklere forstå det avisene skriver om. I metodedelen vil det også diskuteres om hvor enkelt det er å finne slike kilder; materialet er gammelt og ikke alt er arkivert digitalt. Det neste er teoridelen der jeg vil gå gjennom kildene i detalj. De fleste av kildene er av samme kategori, dvs. avisartikler, referater og proposisjoner, så teoridelen vil ikke liste opp hver kilde, men diskutere den enkelte typen. Etter at teorien er gjennomgått, vil tidsperioden gjennomgås. Jeg har valgt å dele inn oppgaven i tre deler: Nøytraliteten, brobygger-perioden og spørsmålet om Atlanterhavspakten. I de enkelte delene vil jeg gå gjennom de relevante hendelsene i kronologisk rekkefølge slik at hele diskusjonsdelen følger perioden 1945 til 1949 og se på enkelte hendelser underveis. Etter at alle tre spørsmålene er diskutert, vil jeg kort konkludere og oppsummere hele prosessen fra da krigen var over til Norge bestemte seg for å bli med i Atlanterhavspakten samt Arbeiderbladets posisjon.

2. Metode

I denne delen skal bruken av metode og valg av kildemateriell gjennomgås. Gjennom dette skal vi se på eksisterende arbeid som er blitt gjort om lignende tema og om hvordan de kan brukes. Videre vil det bli nevnt hvordan prosessen for å innhente kilder har foregått. Dette omfatter da ulike typer av kilder. I siste del av metoddelen vil det diskuteres om hvor enkelt det er å finne slike kilder selv og samtidig se på kildevalget i eksisterende litteratur.

2.1 Bruken av eksisterende litteratur

Det er allerede skrevet en del om lignende tema og periode. Opprettelsen av NATO er for eksempel et veldig godt dekket tema. Arbeidet med denne oppgaven har hatt betydelig hjelp gjennom eksisterende litteratur, f.eks. for å kunne gi en oversikt over datoer for viktige avgjørelser eller møter som er blitt holdt. Videre har det også vært praktisk for å kunne få oversikt over hvilke personer og hvilke organisasjoner som har vært involvert i de ulike diskusjonene.

Det må imidlertid bemerkes at oppgaven ikke baseres på konklusjonene i eksisterende bøker. I og med at oppgaven baseres på aviser, er andre kilder brukt for å kunne se på avisenes argumenter/kommentarer, eller enklere kunne se konteksten til hendelser. Flere av hendelsene ble diskutert bak lukkede dører, noe som da førte til at de enten aldri ble nevnt i avisene, eller ble nevnt mye senere.

I denne oppgaven er det primært datoene som er brukt, og da også for å finne de relevante kildene for den enkelte hendelsen. Et eksempel på dette er å finne en dato for når en stortingshøring fant sted og så å finne referatet fra det møtet. Litteraturen har dessuten også vært nyttig for å få et overblikk over perioden, da gjerne for å se hvilke store hendelser som foregikk rett etter krigen.

2.2 Hvordan samle inn kilder?

Som nevnt tidligere, er eksisterende kilder brukt for å gi en oversikt over situasjonen og tidsperioden. Tema som Norge under krigen og opprettelsen av NATO er godt dokumentert, noe som gjør det ikke bare enklere å lese om det er et bestemt tema som en av forfatterne ønsker å fremheve, men også om det er uenigheter om det. Teknikken som ble brukt i denne oppgaven var primært å notere ned viktige datoer for hendelser og så finne relevant dokumentasjon vedr dette. Det hendte noen ganger at samme kilde var brukt av en forfatter, men da var det vanligvis hendelser som ikke hadde flere relevante kilder. Et eksempel på det er å lese referater fra møter i Stortinget som ble holdt bak lukkede dører. Det eneste alternativet for å sitere slike kilder ville da vært å bruke et annet referat der møtet diskuteres, noe jeg anser som å gjøre et arbeid unødvendig komplisert.

2.3 Aviser

Fordelen med å følge perioden kronologisk er at avisene da også kan følges kronologisk for å gi best mulig info. Fokuset da har vært både på nyhetssidene i avisen, som f. eks. referater fra stortingets møter som de skriver om, og innlegg skrevet av avisens egne ansatte. Da har det vært mulig både å følge avisene i samtid for å se hvordan de dekker saker som pågikk, og å se hvordan de dekker saker i sin helhet; det er f.eks. fullt mulig at saker kunne komme opp igjen etter noen uker.

Som nevnt tidligere, er eksisterende litteratur brukt til å finne bestemte datoer som var relevante for oppgaven. Da kunne aviser fra samme tidsperiode oppsøkes og se om / hva de skrev om saken. I denne oppgaven fokuserer jeg på Arbeiderpartiets egen Oslo-baserte avis; Arbeiderbladet. I og med at jeg via andre dokumenter kjenner til ulike hendelser, vil ikke avisens objektivitet bli vurdert. Avisens hensikt er å vise hva Arbeiderbladet, og da Arbeiderpartiet i Oslo, ønsket å formidle til leserne.

2.4 Stortingets egne dokumenter

Det er ulike dokument som brukes i oppgaven; både referater fra stortingsforhandlinger og referater fra lukkede møter. De er med på både å gi et inntrykk av de ulike alternativene som anses som relevante, eller for å kunne få et innblikk i hva den enkelte politiker tenker om en bestemt situasjon / hendelse. Dokumentene er også veldig praktiske for å få en innføring i eller en påminnelse om tidligere hendelser og avgjørelser.

2.5 Hindringer for videre arbeid

Før jeg går videre i detalj om de enkelte kilder, kan det være nyttig med en kommentar om hvordan lignende arbeid i fremtiden kan bli utfordret ved valgt metode og kilde. I arbeidet med perioden og relevante kilder og litteratur er det klart at innholdet i denne oppgaven kan skille seg ut fra lignende verk eller litteratur, da gjerne på grunn av kildevalg.

2.5.1 Utilgjengelige kilder, eller kilder som er vanskelig å finne/dokumentere

Det kan være forskjellige årsaker til at kilder er vanskelig å finne/dokumentere. Dette kan være som f. eks at de enten ligger i arkiv som ikke er blitt digitalisert, eller at det kreves et veldig høyt kunnskapsnivå om hvordan å søke etter kildene. I og med at perioden strekker seg så langt tilbake i tid, er det fullt mulig at lagrede dokumenter ikke er blitt digitalisert, noe som fører til at det fysiske dokumentet må finnes i sitt respektive arkiv. Resultatet vil være det samme uansett, men det mangler da likevel informasjon fra kilder som er utilgjengelig. I denne oppgaven vil det ikke utgjøre stor forskjell, men skulle oppgaven dekket et videre/større felt, kunne den mistet interessante og verdifulle holdepunkter.

Hovedfordelen med Arbeiderbladet var at nesten alle utgavene var lagt ut på nettet og enkle å finne. Enkelte tilfeller kunne oppstå der for eksempel det eksemplaret som hadde

blitt brukt i skanningen var skadet, slik at den digitale versjonen hadde små feil. Dette var likevel ingen direkte hindring for denne oppgaven. Fremtidig arbeid som involverer aviser vil heller antakelig ikke ha vanskeligheter så lenge avisene har et arkiv med nok utgaver til å dekke det valgte tema.

3 Teori

3.1 Arbeiderbladet

Som sagt så har jeg også brukt Arbeiderbladet i arbeidet med oppgaven. Det kan diskuteres hvor troverdig en kilde er som er definert som tilhørende en bestemt politisk side, men jeg mener det er med på å forbedre oppgaven. I og med at avisen står nær Arbeiderpartiet, vil den derfor oftest diskutere saker ut fra dette partiets synspunkt. Selvfølgelig må det da nevnes at hovedfokuset i avisen har vært gjenfortellingen den gir av de ulike hendelser, og i og med at flere av dem er relativt viktige, er det også en større sannsynlighet for at de vil bli dekket objektivt i nyhetene. I tillegg er enkelte av utdragene videreformidlinger fra Reuters eller NTB. Jeg hadde allerede datoene tilgjengelig; det neste var å finne utgaven fra den dagen / dagene etterpå og se om den aktuelle saken var nevnt.

Arkiverte utgaver av Arbeiderbladet gir et verdifullt inntrykk av både perioden og hva som skjedde samt innsyn i tankegangen til en arbeiderpartivennlig presse. Arbeiderbladet i Oslo var den partiavisen som var bokstavelig talt mest nær partiledelsen i Oslo, og de delte da også flere meninger med ledelsen som ikke nødvendigvis var delt med andre arbeiderpartipolitikere i resten av landet. Med Martin Tranmæl i spissen er avisen veldig klar mht de retningene de mener Norge må gå i, om det så er i samme retning som stortinget vil eller motsatt. Sammen med et verdigrunnlag som kan sammenlignes med de øverste i partiet, har også avisen nær kontakt med andre lag og foreninger innenfor arbeiderbevegelsen og hadde ofte saker om disse. Sammen med de originale dokumentene om hendelsene, samt bøker som er skrevet i ettertid, skaper en studie av artikler/ innlegg i Arbeiderbladet et interessant bilde av hvordan «ordinære» folk så på og ble påvirket i perioden fram til grunnleggelsen av NATO.

Arbeiderbladet har flere fordeler som gjorde det praktisk å bruke fremfor andre aviser: For det første er det en dagsavis, noe som gir det en mulighet til å dekke hendelser som foregår over flere dager i ulike utgaver, og kan dermed også grave dypere i sakene. Det vil da også mest sannsynlig få mer rom for mindre utenrikssaker, som ofte var plassert på den siste siden i avisen. I tillegg er avisen også lett tilgjengelig. Den er lagt ut digitalt på Nasjonalbibliotekets nettsider og kan leses der, og i mitt arbeid har jeg funnet utgaven for samtlige av de datoene som jeg har søkt etter (i tillegg til mange flere). I motsetning til andre aviser, som for eks. Dagbladet, kreves det heller ikke at man er abonnent.

Det må også nevnes hvor mye enklere det er å arbeide med aviser kontra offentlige dokumenter. I og med at datoene var tilgjengelige, var det mye lettere å finne avis-

utgavene fra den perioden i motsetning til referatene fra stortingsmøtene eller lukkede møter. Møtene, som for eksempel San Francisco- konferansen i 1945 og Oslo- møtet i 1949, er godt dekket av avisen.

3.2 Møter for Stortinget og utenriksdepartementet.

De ulike offentlige dokumentene som er brukt i denne oppgaven kan deles inn i tre grupper. Den første er stortingsforhandlinger. Stortingsforhandlingene er praktiske dokumenter som kan gi informasjon om ulike tema, så vel som politikernes meninger om/ oppfatninger av saker som tas opp. Forhandlingene er tilgjengelig via hovedregistre på Stortingets nettside og er sortert etter det aktuelle tema og datoen for møtet.

De to andre dokumentene er referater fra lukkede møter i Stortinget og den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite. I referatene fra disse møtene er det enklere å lete etter relevant materiale; det er mye færre dokumenter å velge mellom og møtene er ofte om bestemte saker. Dokumentene er lagret etter dato og temaet er inkludert i tittelen på dokumentet. Mesteparten av de relevante dokumentene her er saker der ulike hendelser diskuteres, som for eksempel møter som blir holdt i etterkant av stortingshøringer, eller forslag vedr saker som skal foreslås for statsministeren.

3.3 Allerede eksisterende litteratur

Som et utgangspunkt og for å få oversikt over perioden, har noen eksisterende tekster blitt brukt. Det er få bøker som spesifikt går inn i dette temaet; spørsmål som for eksempel omhandler nøytraliteten, er ofte heller tatt med i underkapitler i større bøker om Norges erfaring under krigen.

«DNA og NATO. En redegjørelse for debatten og vedtakene i Det norske arbeiderparti 1948–49» (1972), er en bok av Knut Einar Eriksen som handler om avgjørelsene til Arbeiderpartiet i forbindelse med etableringen av NATO. Han går i detalj om de ulike hendelsene som påvirket avgjørelsen samt hvordan prosessen gikk. Han inkluderer også flere ulike parter i diskusjonen, som for eksempel lokale partiorganer og ulike grupper innad i sentralstyret. I denne oppgaven har den vært mest aktuell mht å finne aktuelle datoer som kan ha vært viktige for Arbeiderpartiet, og ikke bare saker som angår utenrikspolitikken. I tillegg inneholder den også mye av tankene til Martin Tranmæl som da var redaktør for Arbeiderbladet i Oslo og en av de største tilhengerne av NATO.

«Inn i stormaktpolitikken» (1996), av Jakob Sverdrup er en bok i en større serie om den norske utenrikspolitikken. Den har vært svært nyttig å lese i om de ulike hendelsene som skjedde i perioden fra begynnelsen av krigen til opprettelsen av NATO. Den handler om utenriksvesenet i Norge, både om ulike hendelser og selve organiseringen av utenriksdepartementet. I tillegg er en av kildene direkte hentet fra boken pga at det ikke har vært mulig for meg å finne den et annet sted: Denne kilden er regjeringens hovedlinjer for 1942, et dokument om Norges utenrikspolitiske stilling fra da av. Dette

dokumentet er et tidlige eksempel på skiftet Norge tar under krigen om å gå fra et nøytralt prinsipp til å stole på et organisert samarbeid med andre¹. Ellers har den vært nyttig i å gi informasjon om andre viktige hendelser, spesielt Spania- saken og prosessen frem mot dannelsen av NATO.

I tillegg kommer boken «Norden eller NATO?» (1971) av Magne Skodvin. Denne boken handler om forhandlingene som ble gjennomført i diskusjonen om det skulle bli opprettet en egen forsvarsavtale mellom Norge, Sverige og Danmark². Boken, som ble skrevet på forespørsel fra utenriksdepartementet, handlet om å gi ut all relevant informasjon ang. forsvarsavtalen som fram til da ikke hadde blitt fortalt i offentligheten. Boken går i detalj om prosessen som foregikk vedr. diskusjonen rundt Skandinavia- traktaten og forteller kronologisk hvordan dette skjedde. Den inneholder også mindre diskusjoner om ulike temaer og saker som var innledningen til den kalde krigen, men den fokuserer mest på perioden 1947 – 1949. Den går da i detalj ang. de to siste årene og ser på ulike hendelser; når de skjedde og reaksjonene på dem. I arbeidet med boken hadde Skodvin tilgang til mange av de ulike personlige notatene til hovedaktørene, noe som brukes for å kunne forklare i detalj de ulike partenes tanker og filosofi³. I tillegg hadde han også tilgang til flere kilder fra utenlandske aktører, noe som han enkelt kunne få tillatelse/tilgang til siden han jobbet på vegne av Utenriksdepartementet⁴.

¹ Sverdrup 1972 s 95

² Skodvin 1971 s. 13

³ Ibid s. 15

⁴ Ibid s. 16

4 Analyse

I denne delen vil jeg følge Arbeiderbladet i perioden fra slutten av krigen til da NATO ble grunnlagt for å se hva de har fokusert på. Det skjedde mye i denne tidsperioden, og jeg vil derfor legge vekt på noen av de ulike sakene. Disse vil danne utgangspunktet for å kunne dele opp diskusjonen i tre «kapitler». Den første vil være perioden etter krigen. Her vil jeg se på hvordan Arbeiderbladet dekker krigsoppgjøret og hvilken utenrikspolitisk informasjon de fokuserte på. I tillegg vil også deres kommentarer og «etterpåkløkskap» bli poengtert der dette synes relevant. Perioden etterpå er da Norge fulgte «brobyggerpolitikken». Her vil informasjon som veier opp eller kritiserer brobyggerpolitikken bli presentert samt noen enkelthendelser som kan være verdt å nevne. Det siste kapitlet vil handle om perioden fram til og rundt dannelsen av Vest-alliansen, eller også kalt NATO. I tillegg vil også enkelte hendelser som var sentrale for grunnleggelsen av alliansen bli tatt opp.

4.1 Del 1 Nøytralitet

4.1.1. Norge under krigen

Det kan være nødvendig å følge utenrikspolitikken fra begynnelsen av. I så fall må vi begynne med å finne ut hvorfor nøytralitetslinjen ble forlatt, og hvordan / når Arbeiderbladet dekket det. Den første datoen vi kan se en tydelig gjennomgang av utenrikspolitikken under krigen, er ved Trygve Lie sin redegjørelse for Stortinget den 19. juni 1945. Den ble presentert i Arbeiderbladet dagen etter; 20. juni 1945⁵. I dette møtet redegjør han om hvordan mye av utenriksapparatet har fungert under krigen og hvordan relasjonen har vært med andre land. Han påpeker her også hvordan de alminnelige retningslinjene for utenrikspolitikken var under krigen. Det første han nevner er at det ikke lenger er fornuftig å opprettholde nøytraliteten; han mener at samarbeidet som Norge gikk inn i sammen med de andre allierte, var sentralt for å kunne frigjøre Norge⁶. I tillegg nevner han San Francisco-konferansen⁷. Avisartikkelen går i detalj og gjenforteller mesteparten av hva utenriksministeren la fram. Noe er kuttet ut, men det er for det meste for å spare plass:

Som et eget punkt, som er uthevet av avisen, påpeker han hvordan de alminnelige retningslinjene for utenrikspolitikken var under krigen. Det samarbeidet som ble utviklet under krigen mente han var sentralt å beholde for å garantere Norge slik at landet kunne være i stand til å forsvare kysten effektivt⁸. Deretter redegjør Lie flere steder om eksil-regjeringens (London-regjeringens) samarbeid med andre land. Norge har aldri hatt så stor diplomatisk kontakt med andre land i verden noensinne⁹. Sammen med at han (og

⁵ Arbeiderbladet 20. Juni 1945 s. 4

⁶ Stortinget Stortingstidende 19 Juni 1945 s. 24

⁷ Ibid s. 25

⁸ Arbeiderbladet 20. Juni 1945 s. 4

⁹ Ibid.

dermed avisen) også presiserte at dette var noe å være stolte over, er det tydelig å se at han ønsker at Norge tar en mer aktiv rolle i verdenspolitikken i tiden fremover¹⁰. Det er forøvrig ingen kommentar eller innlegg i avisen mot redegjøringen. Lederens kommentarspalte er for den utgaven mer rettet mot regjeringsskrisen; de venter på å se hvordan Einar Gerhardsen skulle klare seg da han snart skulle bli innstilt som statsminister¹¹.

Hvis vi leser andre unevnte dokumenter fra krigen, kan vi se at det er nettopp en mer aktiv rolle utenriksministeren ønsker at Norge skulle ta. I regjeringens hovedlinjer fra 1942 ble det vedtatt at Norge ikke lenger skulle være et nøytralt land, men aktivt delta i det internasjonale diplomatiet¹². Det forklarer da også mye av årsakene til nøytraliteten som da var at samtlige av landene i Norden holdt seg unna konflikter og at befolkningen flest ønsket fred. Gjennom angrepet fra Tyskland mener regjeringen at det kom til en endring i befolkningen; at flere var villige til å aktivt kjempe for landet¹³.

4.1.2 Fra passivitet til aktiv deltakelse

I ukene fremover til slutten av juni samme år kommer det ulike hendelser som kan ses på som både svar til Utenriksministeren og nøytraliteten. Den 30. juni markeres De alliertes dag og Arbeiderbladet har flere artikler om hendelsen både den 30. og den 29. Eksempler på dette er flere artikler om de utenlandske generalene som skal delta, deriblant britiske Sir Arthur Harris, amerikanske Omar Bradley og russiske Andrej Ratov¹⁴. Merk at på dette tidspunktet er alle artiklene om russerne klart positive på lik linje med artiklene som omhandlet amerikanerne og britene. Den mest aktuelle artikkelen her er fra den 29. juni og er en artikkel der Arbeiderbladet takker de norske og de utenlandske styrkene for innsatsen de gjorde og hvor mye det betydde¹⁵. De fortsetter med det Lie sa i høringen; at nøytralitetspolitikken ikke gir noen sikkerhet lenger, og at Norge må gå sammen med andre land for å oppnå trygghet¹⁶. Derfor skulle De Forente Nasjoner være noe å være stolt av å være medlem av.

På dette tidspunktet er det ingen artikler eller politikere som lenger støtter nøytraliteten. De fleste artiklene Arbeiderbladet kommer med i denne perioden og som omhandler norsk utenrikspolitikk som ikke er omtalt tidligere, handler primært om Norges deltakelse i San-Francisco konferansen og grunnleggelsen av FN. Den 1. februar 1946 ble Trygve Lie valgt inn som generalsekretær for FN og overlot utenriksminister- posisjonen til

¹⁰ Arbeiderbladet 20. juni 1945 s. 4

¹¹ Ibid

¹² Sverdrup 1996 s. 95.

¹³ Ibid

¹⁴ Arbeiderbladet 29. juni 1945 s. 1

¹⁵ Ibid s. 10

¹⁶ Ibid

Halvard Lange¹⁷. Han fortalte den 6. februar i et intervju at han ville fortsette norsk utenrikspolitikk i samme spor med en aktiv deltakelse i FN¹⁸. I slutten av intervjuet blir han spurt om hans tanker angående en annen sak som leder oss til den neste delen av oppgaven¹⁹; Spaniaspørsmålet.

4.2 Del 2 Brobygger

4.2.1 Introduksjon

Vi går nå over til å se på perioden der Norge fulgte den såkalte brobyggerpolitikken. Som Lie uttalte i 1945, ville Norge nå heller forsøke å støtte opp under FN og ta del i en aktiv verdenspolitikk. Dette foregår samtidig med perioden som leder opp til den kalde krigen og etterkrigstiden. Skodvin mener at brobyggerperioden begynner et sted i 1947²⁰, men jeg mener at hvis vi skal følge Arbeiderbladets dekning av utenrikspolitikken, kan vi også ta med 1946 med hendelser der Arbeiderbladet og tredjeparts forfattere argumenterer for en aktiv norsk utenrikspolitikk.

For å få et overblikk over situasjonen i 1946, kan vi se på et referat fra et hemmelig møte den 14. mai 1946 der utenriksminister Halvard Lange gir en redegjørelse for Stortinget. I den forteller han at situasjonen har gradvis forverret seg i forhold til hvordan den var etter krigen²¹. Med det mener han at de tre stormaktene har forskjellige "saker" som er med på å ødelegge forholdet dem imellom. I og med at disse møtene er hemmelige, kommer det aldri noen kommentar om denne redegjørelsen i avisen. Derimot kan vi se etter om den dekker lignende saker, noe den gjør.

Det er også uro i Sovjetunionen. Lange nevner her at russerne er opptatt av å få tilbake de ulike fordelene de hadde tapt etter den russiske revolusjon, og mente det var en risiko for at de kunne gå til krig for dette²². I Arbeiderbladet fra den 15. mai rapporteres det via Reuters i New York at det har oppstått en sak i Sikkerhetsrådet angående Iran og Aserbajdsjan; iranerne beskylder russerne for å stasjonere tropper der²³. Denne debatten ble utsatt og ble ikke lenger nevnt før den 23. mai, da det også meldes at debatten vil bli utsatt videre pga at den russiske delegasjonen ikke var til stede²⁴. Lange fortalte også at Storbritannia er opptatt av at de må bruke store ressurser på å holde kontroll over koloniene. Et aktuelt tema var også den strategiske verdien av Suez-kanalen, samtidig som at det var uro om selvstyre i Egypt²⁵. Arbeiderbladet hadde ingen artikler om Suez-

¹⁷ Arbeiderbladet 05 februar 1945 s. 1

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid

²⁰ Skodvin 1971 s. 20

²¹ Stortinget. *Møte for lukkede dører* 14 mai 1946 s. 10

²² Ibid. s. 10

²³ Arbeiderbladet 14 mai. 1946 s. 1

²⁴ Arbeiderbladet 23 mai 1946 s. 11

²⁵ Stortinget. *Møte for lukkede dører* 14 mai 1946 s. 10

kolonien; det de derimot hadde, var artikler om India. Den 17. mai. hadde, ifølge Associated Press, utenriksminister Attlee kommet med en plan om å la India få selvstendighet²⁶. Suez nevnes her, men mer som en ekstra kommentar Churchill stiller til det britiske utenriksdepartement²⁷.

4.2.2 Paristraktaten

Vi kan fortsette med et annet referat, denne gangen fra et møte i Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen den 19. september 1946. Her holder Halvard Lange et innlegg der han redegjør vedr situasjonen i Paris, der han forteller at situasjonen er anspent og det er klare tegn på mistillit mellom de ulike partene²⁸. Selv om det også her ikke er tegn på at noen av partene direkte ønsker krig, er det tydelig for ham å se at det har oppstått et skille mellom øst og vest²⁹. Likevel mener han at Norge utgjør en viktig brikke ved å delta og å spille opp under FN og den rollen FN har.

Innlegget blir dekket av avisen og den 20. september 1946 ble en artikkel publisert som en mindre kommentar til selve situasjonen enn til konkrete hendelser³⁰. Artikkelen nevner også at et nytt skille er blitt synlig mellom øst og vest, men at Trygve Lie og Finn Moe; Norges delegasjon til FN, advarer mot en forverring. Ifølge artikkelen er det frykt for at samarbeidsviljen som har oppstått under krigen nå har falt bort og at det kan eskalere til noe verre. Finn Moe nevner også at dette er en av de største utfordringene FN har møtt så langt, og da er det viktig for både FN som en institusjon og Norges utenrikspolitikk at freden kan bevares via mekling og diskusjon³¹.

4.2.3 Spania

Et fascistisk land sto fremdeles igjen etter krigen; Spania. I perioden 1946 – 47 var spørsmålet om hvordan Norge skulle forholde seg til Spania et viktig tema både for regjeringen og for befolkningen. Dette er en sak det kan være verdt å se nærmere på for å se hvor enig Arbeiderbladet var i handlingene til Stortinget og Regjeringen. Det er viktig å huske på at Arbeiderbladet ikke bare var politisk aktive selv, men var også stemmen til ulike arbeiderorganisasjoner som f.eks. LO. I denne delen skal jeg se på ulike hendelser og hvordan de ble poengtert i Arbeiderbladet.

I San Francisco- konferansen tidlig i 1946 ble Spania et eget punkt. Som den eneste gjenværende fascistiske nasjon, var det fremdeles misnøye blant mange. Selv om det ikke skulle bli noe mer om Spania på San Francisco -konferansen, var det fremdeles et aktuelt tema for mange. I Arbeiderbladet kan vi den 7. mars 1946 lese at Norge erklærte

²⁶ Arbeiderbladet 17 mai. 1946 s. 1

²⁷ Ibid. S. 11

²⁸ Den utvide utenriks- og konstitusjonskomiteen 15 september 1946 side 9

²⁹ Ibid. s. 9

³⁰ Arbeiderbladet 20 september 1946 s. 4

³¹ Ibid.

sin støtte til det spanske folk³². I meddelelsen sto det blant annet at Norge ville, som en demokratisk nasjon, støtte det spanske folk og delta i en interalliert aksjon for å kunne gjenopprette demokratiet i Spania³³.

Det nevnes i detalj hvordan de ulike stormaktene ser på situasjonen i en artikkel skrevet av Arbeiderbladets utsending i London den 6. mars: Ulike kommentarer kommer også fra amerikanske og britiske aviser som mener at tremaktsdeklarasjonen ikke vil gjøre nok³⁴. Det mest aktuelle var å bringe Spania opp i Sikkerhetsrådet i FN. Frankrike foreslo dette overfor Storbritannia, men det er uklart hva som kom ut av det. Frankrike var mest urolig pga en større konsentrasjon av spanske tropper langs deres felles grense³⁵. Storbritannia derimot, var mindre bestemt. Tanken deres handlet om hvor mye legitimitet FN hadde for å gripe inn i enkelte lands egne interne saker. USA var også like lite besluttsom³⁶. En lederartikkel i Arbeiderbladet den 6. mars uttrykte også at det internasjonale samfunn måtte stå sammen for å kunne bekjempe Franco. Dette var da skrevet mest som at de hintet om en antifascistisk aksjon³⁷.

4.2.3.1 Den norske befolknings reaksjon

Spania- saken er også en sak som kan være interessant å undersøke for å se på reaksjonen til den enkelte person, kontra staten og Arbeiderbladet. Flere hendelser skjedde i Spaniasaken forårsaket av enkeltpersoner eller ikke-statlige organisasjoner. Hvis vi fortsetter å lese lederartikkelen i Arbeiderbladet (6 mars); så mener de at kampen mot Franco ikke bare er basert på å bekjempe fascismen, men også en klassekamp³⁸. I samme utgave kommer også Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon (LO) med en henvendelse til regjeringen om å bryte alle diplomatiske bånd med Franco-regimet³⁹. LO forteller at flere lands fagorganisasjoner også har meldt /skal rette forespørsel om det samme til sine statlige overhoder. Som årsak referer de til de mange henrettelsene som foregikk i Spania i denne perioden, samt at Frankrike allerede hadde brutt forholdet. Norge burde gjøre det som flesteparten av det norske folk ønsket at de skulle gjøre; nemlig å bryte forbindelsene med Spania⁴⁰.

Dette ble drøftet i Stortinget samme dag (6. mars) og Arbeiderbladet refererte fra dette i utgaven dagen etter. Mange ulike meninger kom fram her. De fleste var enige om at Franco-regimet var en trussel mot demokratiet og de var enige med befolkningen om at

³² Arbeiderbladet 7 mars 1946 s. 5

³³ Ibid.

³⁴ Arbeiderbladet 6 mars 1946 s. 1

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid s. 4

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid s. 2

⁴⁰ Ibid s. 1

de ønsket et demokratisk styre⁴¹. Da hadde det vært flere demonstrasjoner i Norge mot Franco-regimet, blant annet en studentdemonstrasjon som Terje Wold (AP) selv uttrykte sin glede over. Det var ulike tanker om hva som skulle gjøres. Randulf Dalland fra NKP ønsket et øyeblikkelig brudd, og sammenlignet situasjonen med non-intervensjonspolitikken som hadde rådet under den spanske borgerkrigen⁴². Partiene var ellers rimelig samlet rundt venstresiden der Arbeiderpartiet ønsket å ta situasjonen videre ved å gå via FN og felleserklæringen.

Den økte viljen om å samle seg rundt en boikott av spanske varer skulle fortsette. Den 8. mars melder Arbeiderbladet at bryggearbeiderne i Oslo nekter å laste spanske skip og boikotter Spania-farten⁴³. Videre melder de den 19. mars at LO, sammen med Transportarbeidernes Landsforbund, vil innføre en internasjonal blokade mot Spania⁴⁴. Dette skulle utvikle seg til en spesiell episode den 21. mars da bryggearbeiderne nektet å losse tomater fra det spanske skipet «Dicto»⁴⁵. Da hadde en gruppe kvinner samlet seg og valgte å selv losse skipet mens bryggearbeiderne sto og så på. Hendelsen skjedde uten noen form for vold, men det var krangel mellom de ulike gruppene. Flere meninger ble luftet, blant annet at tomater ikke var blant de boikottede varene, boikotten gjaldt bare industrivarer. Andre mente at det ikke tjente noen å boikotte tomatene, da de allerede var betalt⁴⁶. De fleste mente at det var Spania som nasjon som burde boikottes, det var irrelevant å boikotte varer som allerede var betalt for.

4.2.3.2 Stortingets reaksjon og avgjørelse

Situasjonen begynte å endres da boikotten utviklet seg. Som Lange uttalte i stortingsmøtet den 6. mars, var også tanken ømfintlig siden Norge hadde import av viktige varer fra Spania⁴⁷. Dette skulle vise seg den 24. mars da et skip med fosfat ikke kunne forlate den spanske havnen det lå i siden de spanske arbeiderne nektet å losse ferdig skipet⁴⁸. Vi kan gå tilbake til referatet av møtet den 19. september 1946, da Lange også har et innlegg om Spania. Problemet han viser til er at det fremdeles ikke er noen samlet enighet om hvordan Spania-problemet skulle løses. Bare den belgiske og den franske regjeringen var villige til å gå til det stadiet at de bryter alle bånd med Spania⁴⁹.

Britene mente at de internasjonale handlingene som allerede hadde funnet sted bare hadde gitt mer støtte til Franco-regimet pga. at fascistene hadde brukt truslene som et

⁴¹ Arbeiderbladet 7 mars 1946 s. 5

⁴² Ibid.

⁴³ Arbeiderbladet 8 mars 1946 s. 2

⁴⁴ Arbeiderbladet 19 mars 1946 s. 12

⁴⁵ Arbeiderbladet 21 mars 1946 s. 12

⁴⁶ Ibid

⁴⁷ Arbeiderbladet 7 mars 1946 s. 5

⁴⁸ Arbeiderbladet 25 mars 1946 s. 1

⁴⁹ Den utvide utenriks- og konstitusjonskomiteen. 19 September 1946 s. 16

verktøy for å styrke sin stilling blant det spanske militæret⁵⁰. På grunn av dette hadde amerikanerne, britene og de republikanske spanjolene mindre tro på at en internasjonal intervensjon ville gjøre mer godt enn vondt⁵¹.

Dette er ironisk, da det hadde vært enda en demonstrasjon på Youngstorget den 16. september⁵². Der hadde flere arbeiderorganisasjoner samlet seg og marsjerte til støtte for republikanerne. Taler ble holdt av både LO's nestleder Gunnar Braathen og sekretær i Norsk folkehjelp Knut Werner⁵³. Arbeiderbladet snakket godt om oppmøtet i lederartikkelen. Håpet deres var at demonstrasjonen ville vise regjeringen hvor dypt «*harmen og bitterheten går i det norske folk.*»⁵⁴. Målet var å vise FN og Norges utsending deres entusiasme fram til møtet den 23 oktober og at det da kunne arbeides enda hardere for å «styrte Franco-styret»⁵⁵.

Vi kan fortsette ved å se på et lukket møte i Stortinget som ble holdt den 30. januar 1947 der Halvard Lange holder en ny utredning om situasjonen. På grunn av at enkelte av havnearbeiderne nektet å foreta lossing, samt at Norge hadde forsøkt å få til en større internasjonal aksjon mot Spania, var handelen blitt redusert⁵⁶. Under FNs generalforsamlingen i New York i slutten av 1946 hadde Norge jobbet for å få satt igang en større aksjon mot Spania. Arbeiderbladet rapporterte fra dette den 28 oktober. Selv om artikkelen roste Langes innsats var det også usikkerhet om det ville lede noen vei⁵⁷. Argumentene deres var at i og med at det ville ende opp hos Sikkerhetsrådet, ville det antagelig stoppe der på grunn av ubesluttsomheten til England og USA⁵⁸. Dette henger godt sammen med det Lange fortalte i det tidligere møtet.

Dette endte med at medlemslandene bare ble gitt et forslag om å individuelt trekke tilbake sine representanter. I tillegg hadde enkelte av landene begynt å innlede nye økonomiske avtaler med Franco⁵⁹. Det eneste alternativet Lange da så, var at Norge skulle begynne en handelskrig mot Spania alene. Dette ville imidlertid mest sannsynlig bli en krig som ville skade Norge mer enn Spania⁶⁰.

Risikoen da var at på grunn av den reduserte handelen i 1946, vurderte spanjolene å kutte all handel med Norge fra -47 og utover. Lange uttaler dog at en slik stans ikke vil være katastrofe, men vil bli et betydelig problem for norsk handel da Spania er et

⁵⁰ Den utvide utenriks- og konstitusjonskomiteen. 19 september 1946 s. 17

⁵¹ Ibid

⁵² Arbeiderbladet 17 september 1946 s. 1

⁵³ Ibid. s. 4

⁵⁴ Ibid. s. 4

⁵⁵ Ibid. s. 4

⁵⁶ Stortinget Møte for lukkede dører 30 januar 1947 s. 2

⁵⁷ Arbeiderbladet 28 oktober 1947 s. 12

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Stortinget Møte for lukkede dører 30 januar 1947 s. 4

⁶⁰ Ibid.

lønnsomt marked for norske varer, en rimelig kilde for råvarer Norge mangler og har havner som er nødvendig for generell norsk skipsfart⁶¹. Det ble vurdert å anse dette som en trussel og ta det videre opp i FN, men da fryktet man også at innspill/ forslag Norge hadde fremmet i generalforsamlingen i slutten av 1946 ville bli brukt mot Norge. Tanken om at et kupp mot Franco ville heller ikke garantere for tilgang til spanske havner, og dette talte også mot en intervensjon mot Spania⁶². Det ble da foreslått av Lange at man skulle følge det flertallet i FN hadde gjort og normalisere handelsforbindelsen med Spania⁶³.

Den siste aktuelle saken i Spania-saken skjer den 17. juni 1947 da det lyses ut etter en ny charge d'affaires⁶⁴. Denne er den eneste saken som blir referert i Arbeiderbladet etter en lang periode. Saken var en lengre prosess av den Lange hadde presentert i sin utredelse i januar. Arbeiderbladet skrev videre at Lange mente prosessen var nødvendig, da det ikke er hensiktsmessig at Norge opptre isolert i en norsk aksjon mot Spania⁶⁵. Dette sammenfaller med det Sverdrup sier; at dette er den uoffisielle slutten på Spania-spørsmålet⁶⁶. Arbeiderbladet hadde heller ikke hatt noen lederartikler om Spania-saken siden FN-møtet året tidligere. Det virker som at det lukkede stortings møtet den 30. januar satte en betydelig stopper for Arbeiderbladets dekning av og fokus på saken. Spania-spørsmålet kan sees på som et av de første problemene Norge fikk i sin bruk av brubyggerpolitikken. Dette er enda mer synlig hos Arbeiderbladet da avisen ikke oppnådde målet sitt, uansett hvor mye de dekket saken. Likevel ville ikke Tranmæl glemme Spania-situasjonen, han ville fortsette å inkludere dem i aktuelle saker, spesielt i saker som var nær perioden for signeringen av Atlanterhavspakten.

4.3 Del 3 Vesten eller Skandinavia?

4.3.1 Introduksjon

Den siste delen av diskusjonen vil handle om perioden i 1948 – 49 der debatten om Atlanterhavspakten var midtpunkt. Her har Norge fortsatt med brobyggingspolitikken, men innser gradvis at det vil være nødvendig å velge side i den kommende kalde krigen. Denne delen kan innledes ved å se på en artikkel i Arbeiderbladet fra slutten av 1947, der de gjengir en redegjørelse fra Lange om Norges standpunkt i FN. Ved å se på flere hendelser i den siste perioden, er det tegn som tyder på at FN kanskje ikke klarer å sikre freden, da flere av stormaktene ikke vil samarbeide⁶⁷. I begynnelsen av -48 skjer det to

⁶¹ Stortinget Møte for lukkede dører 30 januar 1947 s. 5

⁶² Ibid s. 7

⁶³ Ibid s. 8

⁶⁴ Arbeiderbladet 18 Juni 1947 s. 1

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Sverdrup 1996 s. 254

⁶⁷ Arbeiderbladet 19 desember 1947 s. 1

hendelser som kommer til å prege den utenrikspolitiske situasjonen og Arbeiderbladet vil tydelig markere seg mht reaksjonen på hendelsene.

4.3.2 To viktige faktorer i 1948

4.3.2.1 Bevins tale og Trontaledebatten

Den 22. januar holdt den britiske utenriksministeren Ernest Bevin talen der han anmodet om å danne en allianse av alle de vestlige sosialdemokratiene. Denne ble publisert i Arbeiderbladet dagen etter; han ville fremholde at ingen europeiske land måtte stå over resten og dominere Europa⁶⁸. I avisen står det videre at han da pekte på den økende grad Sovjetunionen dominerte de østlige landene i Europa. Denne alliansen ville til å begynne med bare omfatte BeNeLux- landene samt Frankrike og Storbritannia som hadde vært allierte siden 1947⁶⁹.

Ifølge Eriksen var det stor forskjell på hvordan reaksjonene utviklet seg i dagene etter talen⁷⁰. Det var usikkerhet på hvor omfattende avtalen skulle være samt hvor mange land som skulle være med. Arbeiderbladet hadde sitt offisielle svar den 28. januar i form av en lederartikkel. I den sto det ikke bare at Bevin-planen var en videreutvikling av Marshall-planen⁷¹. Målet som skulle oppnås, var å bygge opp Vest-Europa til en gruppe nasjoner som ikke måtte være avhengig av større land, og som dermed risikerte å bli dratt inn i deres sfære. I tillegg nevnte artikkelen også at Marshall-planen ikke hadde som mål å dele Europa i to; det hadde vært Kominform som var skyld i denne påstanden i sin propaganda om det de mente var amerikansk imperialisme⁷².

Den 3. februar ble det også holdt møte i Oslo Arbeiderparti der det ble enstemmig vedtatt å støtte opp om planen. Dette ble rapportert i Arbeiderbladet dagen etter⁷³. I den blir det presentert at den freden befolkningen håpet på ved beseiringen av nazistene, ikke hadde kommet, og at den internasjonale situasjonen gradvis har forverret seg. Derfor mente de at Norge burde søke seg inn i det politiske samarbeidet som var diskutert de siste ukene, dette bl a. for å kunne fortsette de økonomiske prosjektene som var nødvendige for å sikre freden⁷⁴. De mente at en slik avtale ikke skulle ha noen brodd mot noen, men være et samarbeid for å sikre medlemmene. Derfor vendte de seg direkte til regjeringen da de mente at Norge skulle støtte alle slike bestrebelse⁷⁵. Denne uttalelsen, som i seg selv var urovekkende da den argumenterte for en helomvending i norsk utenrikspolitikk, var i Arbeiderbladet signert av Konrad Nordahl, men ifølge Eriksen

⁶⁸ Arbeiderbladet 23 januar 1948 s. 1

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Eriksen 1972: s. 29

⁷¹ Arbeiderbladet 28 januar 1948 s. 4

⁷² Ibid.

⁷³ Arbeiderbladet 4 februar 1948 s. 1

⁷⁴ Ibid. s. 8

⁷⁵ Arbeiderbladet 4 februar 1948 s. 8

ble den regissert av Gerhardsen selv⁷⁶. Eriksen mente dette var en handling utført av det sentrale styret i Arbeiderpartiet i Oslo. Det usikre var hvordan de hadde fått representantskapet til enstemmig å vedta en så stor avgjørelse.

Trontaledebatten skulle videre vise utviklingen i utenrikspolitikken. Den 12. februar var den første dagen av trontaledebatten og blant de ledende politikerne som deltok, var Gerhardsen en av dem som snakket varmt om Bevin-planen⁷⁷. Av de andre politikerne som deltok denne dagen, og som Arbeiderbladet rapporterte fra, var det kun Emil Løvlien fra kommunistene som advarte mot Bevin-planen⁷⁸.

Dagen etter hadde Lange sitt innlegg. I motsetning til Gerhardsen virket han mer pragmatisk i sin omtale av Bevin-planen⁷⁹. Han fortalte at i og med at det enda ikke var noen konkrete planer om å involvere de nordiske landene, var dette en diskusjon som ikke var aktuell å ta⁸⁰. Derimot støttet han et slikt samarbeid da han mente at det var legitimt ifølge FN-charteret om internasjonale avtaler. Uenigheten mellom Lange og Gerhardsen gir mening når vi tar til hensyn de kommentarene som Eriksen stilte vedr situasjonen: Lange hadde ikke vært klar over sentralstyrets «stunt» da de utarbeidet appellen til regjeringen den 3. februar⁸¹. I tillegg tok utenriksministeren med et innlegg der han også kritiserte diverse presseorganisasjoner for å skape en angstpsykose hos den vanlige borger⁸². Tranmæl hadde i dette tilfelle kommet ham i forkjøpet da han i samme avisutgave inkluderte en lederartikkel som var rettet primært mot kommunistene og utenriksministeren. Der kritiserte han naiviteten kommunistene hadde til Sovjetunionen, men innrømmet også den rollen som pressen hadde i utenrikspolitikken. I tillegg nevnte han også at i og med at det var tillit til utenriksledelsen, så var det heller ingen grunn for pressen å lage sensasjoner⁸³. Om dette skal være et stikk til utenriksministeren eller en oppslutning om Gerhardsen, kan diskuteres.

4.3.2.2 Kuppet i Tsjekkoslovakia

I februar 1948 begikk kommunistpartiet kupp og tok makten fra det demokratisk valgte regjeringen i Tsjekkoslovakia. Dette ble det rapportert om i Arbeiderbladets samtlige utgaver fra hendelsen skjedde den 21. februar⁸⁴ og fram til månedens slutt. I Arbeiderpartiet hadde det i den perioden blitt et klart skille mellom dem som ville fortsette den alliansefri linje mot de som ønsket å bevege seg mot vesten⁸⁵. I flere av

⁷⁶ Eriksen 1972: s. 34

⁷⁷ Arbeiderbladet 12 februar 1948 s. 7

⁷⁸ Ibid s. 7

⁷⁹ Arbeiderbladet 13 februar 1948 s. 1

⁸⁰ Ibid s. 7

⁸¹ Eriksen 1972: s. 39

⁸² Arbeiderbladet 13 februar 1948 s. 1

⁸³ Ibid. s. 4

⁸⁴ Arbeiderbladet 21 februar 1948 s. 1

⁸⁵ Eriksen 1972: s. 48

reportasjene rundt kuppet i Tsjekkoslovakia fortsatte Tranmæl med å kommentere at sikkerheten i Europa var truet med den økte trusselen som Sovjetunionen representerte. Et eksempel på dette finner vi i utgaven fra den 28. februar. Her er det en artikkel, side om side med reportasjen fra den nyinsatte regjeringen i Praha om de sosialistiske gruppene i Øst-Europa som har blitt ryddet av veien av kommunistene⁸⁶. Her listes alle de ulike landene og de politiske partienes skjebne, etterfulgt av en kommentar om at kommunistene har stjålet makten i alle land og samtidig ødelagt potensielt samarbeid mellom sosialistiske (merk; ikke-kommunistiske sosialister) grupper i øst og i vest⁸⁷. I følge Eriksen markerte denne perioden også den uoffisielle slutten på brobyggingspolitikken⁸⁸. Flere partiaviser, deriblant Arbeiderbladet, rettet skylden mot Russland og flere av politikerne sluttet opp om de borgerlige partiene i å se på naboen i øst som en trussel⁸⁹. Sammen med de finsk-russiske avtalene ble kuppet i Tsjekkoslovakia sett på som slutten på at Norge skulle forsøke å ha en meglende rolle i verdensdiplomati. Arbeiderbladet dekket også diskusjonen mellom Russland og Finland i hele tre utgaver i begynnelsen av mars -48.

4.3.3 Vestunionen eller Skandinaviatraktaten

En mulig forsvarsallianse mellom de tre skandinaviske landene hadde vært aktuell siden mai -48. På den svenske partikongressen i mai hadde en militær allianse med Danmark og Norge vært luftet. Arbeiderbladet rapporterte fra kongressen der utenriksminister Undén fortalte at de fortsatt skulle arbeide for at land med ulike ideologier skulle kunne arbeide sammen i FN⁹⁰. Han fortsatte med at en militær allianse ville være en naturlig fortsettelse til de forhandlingene Sverige holdt med Norge og Danmark. Det ble da poengtert at det var ulike alternativ tilgjengelig. Det første var at de tre skandinaviske landene grupperte seg til en blokk, som så ble koblet sammen med Vestunionen. Siden dette ville bryte med Sveriges nøytralitetserklæring, var dette umulig⁹¹. Det andre alternativet var en allianse mellom de tre skandinaviske landene der alle fulgte det samme nøytralitetsprinsippet som Sverige hadde; å forsøke å holde seg unna konflikter. Dette begynner diskusjonen om de tre landene i Skandinavia skal gå sammen i en egen blokk, selvstendig fra stormaktene og Vestunionen. Danmark melder sin interesse den 2. juni⁹². Diskusjonen om en skandinavisk forsvarsallianse skulle fortsette ut 1948 og til begynnelsen av 1949. Hele prosessen var preget av at alle deltakende nasjonene med

⁸⁶ Arbeiderbladet 28 februar 1948 s. 16

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Eriksen 1972: s. 85

⁸⁹ Ibid. s. 84

⁹⁰ Arbeiderbladet 12 mai 1948 s. 12

⁹¹ Ibid.

⁹² Arbeiderbladet 3 juni 1948 s. 10

god tone diskuterer hvor viktig det er at de tre landene holder sammen. Arbeiderbladet rapporterte fra alle møtene, så spørsmålet blir delvis hva avisen dekket, om den hadde tilleggskommentarer og hvilke andre saker den valgte å dekke. Merk at Tranmæl, som en av de fremste tilhengerne av Vestunionen, ikke ga opp medlemskap der med det første. I utgaven fra den 14. mai er det i seksjonen som vanligvis refererer til andre norske aviser et klipp fra Morgenbladet⁹³. I den kommenterer de (Morgenbladet) at et skandinavisk samarbeid ikke vil fungere med det svenske utenrikspolitiske ståsted som utgangspunkt. De mener at de to landene, Norge og Sverige, sitter igjen med ulik oppfatning etter krigen, og samtidig at et forent Skandinavia ikke vil klare å forsvare seg mot en potensiell trussel uten assistanse⁹⁴.

Møtet i partikongressen i Sverige viste også en tydelig forskjell i hvor imøtekommende Lange og Gerhardsen var mht reaksjonen til svenskenes ønske om nøytralitet. I følge Eriksen hadde det kommet et skille mellom Gerhardsen og Lange da Lange mente at statsministeren burde vist motstand mot den svenske planen⁹⁵. Lange var da blant de i Arbeiderpartiet (sammen med Tranmæl) som ønsket å gå inn i den vestlige alliansen i motsetning til de som støttet det svenske forslaget. Gerhardsen hadde her ikke tatt en bestemt stilling i spørsmålet⁹⁶. Langes argument får støtte i Arbeiderbladets kommentarer både den 8. juni⁹⁷ og den 3. august⁹⁸. Lederartikkelen fra 8. juni vektlegger at Norge ikke har nok våpen til å forsvare seg og vil ende opp med brukket rygg selv om vi skulle forberede oss på eventuelt angrep⁹⁹. Forsvaret var også i fokus i den andre artikkelen, da det skulle være øvelse i Oslo samme dag. Der sto det konkret at vi måtte ha et aktivt samarbeid klart for å kunne hamle opp ved plutselige trusler, og ikke stole på tilfeldigheter eller nøytralitet som sikkerhet¹⁰⁰.

Arbeiderbladet gjengir i juni en tale Halvard Lange holder i København. Her legger han vekt på hvordan de felles levevilkårene og tradisjonene til de tre landene holder dem sammen, og hvor viktig det er å beholde dette båndet¹⁰¹. Han påpeker også at selv om landene har mye til felles, så er det også mye som skiller dem fra hverandre; erfaringen fra krigen er et eksempel som blir nevnt¹⁰². Han fortsatte med å vise hvor viktig det var å inkludere befolkningen også; å ha inkluderende debatter og ta avgjørelser som tar hensyn til alle parter. En militær avtale mellom Norge, Sverige og Danmark vil garantert

⁹³ Arbeiderbladet 14 mai. 1948 s. 4

⁹⁴ Ibid

⁹⁵ Eriksen 1972: s. 116

⁹⁶ Ibid s. 117

⁹⁷ Arbeiderbladet 8 juni 1948 s. 4

⁹⁸ Arbeiderbladet 3 august 1948 s. 4

⁹⁹ Arbeiderbladet 8 juni 1948 s. 4

¹⁰⁰ Arbeiderbladet 3 august 1948 s 4

¹⁰¹ Arbeiderbladet 7 juni 1948 s. 1

¹⁰² Ibid. s. 10

være til fordel for alle parter, men da måtte man være klar over i hvor stor grad utenrikspolitikken i de enkelte landene må kunne samordnes¹⁰³. En kan da spørre seg i hvor stor grad den norske befolkning ville gå tilbake til nøytraliteten og hvor mye svenskene ville forlate den. I samme utgave har Arbeiderbladet også en kommentar til møtet i Malmö noen dager før Lange dro til København. I den nevner avisen blant annet at en nordisk samarbeidsavtale vil være en stor fordel for de tre medlemslandene¹⁰⁴. Derimot meldes det også at det allerede kan være problemer i planleggingen av en slik avtale: Sverige vil danne en allianse basert på den svenske nøytraliteten, mens Norge vil holde døren åpen for en potensiell deltakelse med de vestlige allierte¹⁰⁵.

Sveriges nøytralitet hadde allerede nærmest blitt garantert. I juli holdt Riksdagen en utenrikspolitisk debatt der alle de demokratiske partiene erklærte sin tilslutning til den nøytralitetspolitikken som utenriksministeren la frem¹⁰⁶. I den ønsket han fremdeles at diskusjonen om nordisk fellesforsvar skulle fortsette, men at nøytraliteten skulle være absolutt, dvs. at Sverige ikke skulle slutte seg til noen politisk blokk¹⁰⁷.

4.3.4 Den Skandinaviske forsvarskomite opprettes og Arbeiderbladet bestemmer seg
Debatten skulle utvikle seg til at det i oktober ble opprettet en forsvarskomite som skulle drøfte et felles forsvar av Skandinavia ¹⁰⁸ Arbeiderbladet hadde tidligere hintet om en videre diskusjon om samarbeid da de den 10. september rapporterte fra et møte mellom de tre skandinaviske utenriksministerne¹⁰⁹. Møtet hadde som hensikt å meddele den samlede støtten til Norges forsøk på å få et sete i Sikkerhetsrådet. I tillegg kom de også til å diskutere muligheten for en utredning for et militært samarbeid mellom de tre landene.

I og med at den Skandinaviske forsvarskomiteen ikke var ferdig med forberedelsene/undersøkelsene sine før i begynnelsen av januar 1949, var det heller ingen offisielle møter mellom de tre partene før konferansen i København. Ifølge Skodvin er det derimot mye som skjer bak scenen, både utenriks og innenriks, som ikke blir tatt opp av Arbeiderbladet. Derimot blir Arbeiderbladets stilling bekreftet den 10. november da de i en lederartikkel erklærer at en Atlanterhavspakt er den sikreste måten å sikre freden på i følge FN-charteret¹¹⁰. De skrev videre at det er ingen som ønsker krig, heller ikke blant de aktuelle medlemmene i Atlanterhavspakten. Videre sto det også at siden Norge fremdeles ville arbeide for å bevare freden, var nøytraliteten et alternativ som

¹⁰³ Arbeiderbladet 7 juni 1948 s. 1

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Arbeiderbladet 2 juli 1948 s. 4

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Arbeiderbladet 16 oktober s 1

¹⁰⁹ Arbeiderbladet 10 september 1948 s. 1

¹¹⁰ Ibid s. 4

bare vil sabotere for oss «*da vi stikker hodet ned i jorden*»¹¹¹. Eriksen mener at ordleggingen i artikkelen var gjort med hensikt av Tranmæl¹¹². Artikkelen skulle ikke bare overtale det norske folk, men den skulle også overtale den andre fløyen innad i Arbeiderpartiet. Derfor valgte han å ta med setninger som at USA og Storbritannia ønsket fred, og at traktaten er helt lovlig ifølge FN-Charteret¹¹³.

Arbeiderbladet vil fortsette å markere seg sammen med de vestlig- rettede politikerne i den utenrikspolitiske debatt som ble holdt den 10. desember. Denne debatten, som omhandlet utenrikspolitikken, var holdt for åpne dører, og derfor hadde Arbeiderbladet en lang reportasje derfra dagen etter¹¹⁴. Debatten var preget av at flere av medlemmene, fra ulike partier, erklærte støtte til utenriksministerens valg¹¹⁵. Faktisk var de så enige at Venstre- representantene Oftedal og Sundt stilte et tillitsvotum for støtte for regjeringens utenrikspolitikk¹¹⁶. Den ble vedtatt der kun kommunistene stemte mot¹¹⁷. Arbeiderbladet hadde også en lederartikkel der Tranmæl nevnte at det var bra at de fleste politikerne hadde sett lyset og nå var enige om at Norge skulle gå for et militært samarbeid¹¹⁸. Det store spørsmålet var om det skulle være et samarbeid innad i Norden, eller et tilknyttet vesten. Han fortsatte også med å vise til at det var betydelig tvil som hadde oppstått rundt den skandinaviske løsningen: Et isolert skandinavisk forsvar ville også isolere Norge fra landene i vest¹¹⁹. Derimot mente han at det var klokt av utenriksministeren ikke å komme med noen altfor tydelige meninger, da de fremdeles ventet på rapporten fra den Skandinaviske forsvarskomite.

4.3.5 Konferansene om Skandinaviatrakten

Den første konferansen var et hemmelig møte i Karlstad som pressen ikke fikk innsyn i. Eriksen forteller at det er vanskelig i det hele tatt oppdrive informasjon om hva som ble drøftet konkret i møtet¹²⁰. Derimot mente han at de gikk ut relativt enige, og det var fremdeles et håp om en mulig avtale mellom de tre partene¹²¹. Arbeiderbladet og flere andre aviser hadde hørt om møtet dagen etter, men ingen hadde konkrete detaljer. Arbeiderbladet hadde i sin lederartikkel også antatt at i og med at møtet ville fortsette i København, var det antagelig fordi det var oppnådd noe enighet i Karlstad¹²². Hvert enkelt folk skulle få avgjøre selv om de ville stille seg innenfor en blokk, eller om de ville

¹¹¹ Arbeiderbladet 10 november 1948 s. 4

¹¹² Eriksen 1972: s. 139

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Arbeiderbladet 10 desember 1948 s. 1

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Eriksen 1972: s. 132

¹¹⁷ Arbeiderbladet 10 desember 1948 s. 1

¹¹⁸ Ibid. s. 4

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Eriksen 1972: s. 149

¹²¹ Ibid.

¹²² Arbeiderbladet 8 januar 1949 s. 4

isolere seg og holde seg nøytrale alene¹²³. I tillegg hadde Arbeiderbladet den 3. januar tilfeldigvis et intervju med utenriksministeren og forsvarsministeren vedr. deres tanker om samarbeidet. Begge to foretrakk en vestlig-rettet allianse. Hauge foretrakk den fordi den sikret billigst opprusting, mens Lange stilte seg åpen til et Skandinavisk samarbeid, men da med bånd til land utenfor Nordens grenser¹²⁴.

4.3.5.1 København konferansen

Før konferansen i København var det to hendelser som er verdt å nevne. Den første skjedde den 19. januar da Arbeiderbladet har en artikkel fra Sverige, der den svenske utenriksministeren dagen før, under trontaledebatten, hadde fått et enstemmig flertall for en skandinavisk samarbeidsavtale basert på den svenske nøytraliteten¹²⁵. Til tross for uenigheter under Karlstad- møtet, fortalte han at det hadde vært et nyttig møte. I tillegg nevnte han også at det samtidig var en debatt i Sverige om de skulle beholde sin isolerte nøytralitet eller gå i et samarbeid med de to nabolandene på nøytralitetens plattform. Å alliere seg med andre land er jo et brudd på nøytraliteten, sa han¹²⁶. Lederartikkelen i den utgaven diskuterte også valget land må ta for å sikre fred. Tranmæl valgte videre å ta med at folk skulle slutte opp sammen med andre folk i og med at alle ønsker fred, og at dette best kunne oppnås sammen¹²⁷.

Den andre hendelsen var trontaledebatten som ble holdt den 19. januar. Der var flere av deltakerne preget av det den svenske utenriksministeren fortalte på deres trontaledebatt. Enkelte hevdet at det ikke lenger var relevant med et møte i København etter at svenskene hadde låst seg fast i nøytraliteten¹²⁸. Dette hadde Lange gått imot og sagt at situasjonen ikke var låst, men at svenskene fortsatt var åpne for å diskutere¹²⁹. I motsetning til forrige trontaledebatt, var denne betydelig roligere. Tranmæl skrev i den samme utgaves lederartikkel at dette antakelig var fordi de ikke skulle drøfte utenrikspolitiske tema nå som de var så nær en avgjørelse i København¹³⁰. Reaksjonene mot det svenske meldingen var et unntak. Tranmæl gir deretter en gjennomgang av hvorfor det var så stor usikkerhet etter Karlstad: Det første målet til møtet; om å danne et frittstående skandinavisk forsvarsforbund, var de kommet på god vei mot. Merk at dette er det målet som Lange ikke foretrakk, Gerhardsen fikk kritikk for å ha gått imot det nå stigende flertallet som Lange ledet¹³¹. Videre fortalte Tranmæl at det andre spørsmålet handlet om tilgangen til våpen. Hvis det skulle sikres våpen, måtte de gjøre

¹²³ Arbeiderbladet 8 januar 1949 s. 4

¹²⁴ Eriksen 1972: s. 150

¹²⁵ Arbeiderbladet 19 januar 1949 s. 1

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Ibid. s. 4

¹²⁸ Ibid. s. 1

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Ibid s. 4

¹³¹ Eriksen 1972: s. 156

det fra de vestlige nasjonene før det ble gjort noen vedtak om forsvarsforbund¹³². En kan da spørre seg om de vestlige allierte i det hele tatt vil selge våpen til land som ikke vil være med i et felles forsvar.

Etter konferansen i København hadde Lange en redegjørelse i Stortinget om den, og de videre tankene om det neste og siste møte i Oslo. København-møtet var møtet der skandinaviakomiteen kom med sin konklusjon hvorvidt et forbund mellom de tre landene kunne skape et effektivt forsvar. Konklusjonen deres var at de tre nasjonene ikke kunne klare å samle et forsvar som kunne forsvare landene, uansett hvor godt organisert og utstyrt et slikt forsvar ville blitt¹³³. I tillegg vedgikk alle nasjonene det aktuelle problemet om at hvis de skulle ha et forsvarsforbund, så måtte også partene (da mest Norge og Danmark) sørge for å kjøpe inn nok utstyr innen kort tid¹³⁴. Det vi kan ta ut av det, er at spørsmålet om tilgang til våpen var sentralt i diskusjonen.

4.3.5.2 Oslo-møtet

Oslo-møtet skulle bli den siste konferansen der forsvarspakten ble diskutert. I den ble det endelig vedtatt at en allianse mellom Norge, Sverige og Danmark ikke var aktuelt. I et kommunike utgitt etter at konferansen var over, sto det blant annet at til tross for de ellers vennlige forholdene mellom de tre landene, var det ikke enighet om ståstedet i alliansen og derfor ingen grunn til å fortsette diskusjonen om den¹³⁵. Allerede dagen etter (27. januar), hadde Arbeiderbladet en stor dekning av konferansen, og dette fortsatte de med de nærmeste fem dagene.

Utgaven den 27. januar hadde også en gjennomgående diskusjon der de «*Trekker fram, eller rettere sagt repeterer en del grunnleggende realiteter*»¹³⁶. Gjennom den går Arbeiderbladet møysommelig gjennom 4 punkter som avisen mener er relevante: Det første er at vi etter russernes oppfatning allerede har valgt side, selv om svenskene kaller seg ideologisk nøytrale¹³⁷. Arbeiderbladet mener her at selv i tidligere demokratiske regjeringer som Benesj's og Masaryk's, som var russiskvennlige, ikke var tilstrekkelig for russerne. De tidligere russiske handlinger beviser for avisen at de følger tankegangen «*Den som ikke er med oss, er mot oss*»¹³⁸. Det andre punktet var at selv et samlet Skandinavia er militært svakt¹³⁹. Dette er ett av punktene som partene er uenig i, står det videre. Begge parter er enige om behovet for militær støtte for Norge og Danmark, men Sverige er mot det norske ønsket om operativ støtte¹⁴⁰. Det tredje

¹³² Arbeiderbladet 20 januar 1949 s. 4

¹³³ Stortinget. Stortingstidende 1949 s. 134

¹³⁴ Ibid. s. 133

¹³⁵ Arbeiderbladet 27 januar 1949 s. 1

¹³⁶ Ibid. s. 2

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Ibid.

punkter er at Norge «ser den prinsipale svenske linje som et for høyt spill til at man ut fra norske sikkerhetsinteresser våger å gå inn for det»¹⁴¹. Videre står det at svenskene overser den konstruktive politikken i vestmaktene de siste år. Svenskernes holdning ble likestilt med München- politikken og ble karakterisert slik: «Bare jeg holder meg musestille når krokodillen jager, så vil den spise meg som sistemann»¹⁴². Denne er interessant da dette kan tas som en direkte kritikk til svenskernes utenrikspolitikk, men ved ettertanke er det kanskje ikke så rart siden Arbeiderbladet hadde kritisert nøytralitets-politikken siden slutten av krigen.

Det fjerde punktet var en kritikk mot de politikerne som mente at å alliere seg med vesten ville være en trussel mot Russland. Arbeiderbladet mener derimot at dette ikke vil være en overraskelse for russerne; de vil allerede være klar over Skandinavias valg før avgjørelser tas¹⁴³. Russerne vil heller foretrekke et nøytralt Skandinavia fordi det ville være lettere å angripe, ikke for at de kan stole på at Skandinavia holder seg nøytralt¹⁴⁴. Det siste punktet handlet om en oppklaring om at diskusjonen ikke handler om tilslutning til Atlanterhavspakten eller en Skandinavisk traktat, men «mellom Skandinavisk forsvarsforbund pluss store materiell-tilførsler fra Vest, eller ikke noe skandinavisk forsvarsforbund i det hele tatt»¹⁴⁵. Det er i siste tilfelle at Atlanterhavs- medlemskap vil bli aktuelt, og da er det liten tvil om at de svenske og norske veiene vil skilles. Dog hadde de også en positiv bemerkning til svenskene: Gjennom hele diskusjonen hadde de beveget seg langt fra sitt opprinnelige ståsted. De beveger seg derimot så sakte at Norge ikke har tid til å vente på dem. Norge går heller i forveien og Sverige kommer etter senere¹⁴⁶.

Lederartikkelen kom med en lignende kommentar. Det store spørsmålet er den hjelpen de trenger fra vesten. Hos Norge var det viktig med militært materiell «på gunstige vilkår, og helst også med sikkerhet for støtte om en ny stor krig skulle bryte løs»¹⁴⁷. De fleste andre spørsmål er det enighet om. Dette er et felt som står igjen, der svenske og norske syn går mot hverandre. Vi kan bare se om det kan bli enighet mellom norsk og svensk oppfatning den følgende uken¹⁴⁸.

¹⁴¹ Arbeiderbladet 27 januar 1949 s. 2.

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Ibid

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Ibid. s. 4

¹⁴⁸ Ibid.

I et intervju med de norske journalistene sa Lange at det heller ikke var ventet noen øyeblikkelig invitasjon fra Vest-maktene nå som konferansen var over¹⁴⁹. Gerhardsen sa da at de skulle diskutere inntrykkene de satt igjen med etter møtet og ta en avgjørelse derfra. Selv om det var fastholdt at det fremdeles er gode relasjoner mellom de tre landene, er dette det siste kapittelet mht. Skandinaviatraktaten. De tre møtene som ble holdt før den endelige konklusjonen; Karlstad, København og Oslo, var slik sett alle om det samme tema. I ovenfor nevnte kommunike ble det poengtert at det var det samme som hadde vært avgjørende i alle tre konferanser; om forsvarsforbundet skulle være selvstendig fra andre pakter eller ikke.

Tankene etter forhandlingene ble oppsummert i en diskusjon i Stortinget. Her tok Lange opp mye av det allerede nevnte, og konstaterte at årsaken til at diskusjonen ikke hadde gått videre var at Norge fremdeles ønsket å beholde bånd som gikk lengre enn bare potensiell levering av våpen som Norge trengte¹⁵⁰. Denne tanken delte han med den skandinaviske forsvarskomite, som også mente at Skandinavia ikke kunne forsvares uten hjelp fra utsiden. Avslutningen av Oslo- møtet ble også kommentert i Arbeiderbladet den 31. januar og den 1. februar. I lederartikkelen den 31. ble det skrevet at selv om det hadde vært ellers så gode diskusjoner tidligere, var det et snev av bitterhet i luften etter møtet¹⁵¹. Resultatet ble som mange fryktet da de ikke kunne bli enige om paktens innhold. Det viktigste en kunne få ut av møtene var at det aldri hadde vært så mye kommunikasjon mellom de tre landene, *«de fortrolige drøftingene har brakt oss nærmere sammen, ikke fjernet oss fra hverandre»*¹⁵².

4.3.6 Diskusjonen og avgjørelsen om Atlanterhavspakten

Diskusjonen om Atlanterhavspakten begynte allerede etter at Oslo- møtet var over. Den 1. februar har Arbeiderbladet som tittel i lederartikkelen sin: *«Hva nå?»*¹⁵³. *«Det er det spørsmålet en står overfor etter Oslo møtet.»*¹⁵⁴ Artikkelen slo fast at det var kun to potensielle alternativ; å gå tilbake til nøytraliteten eller bli med i Atlanterhavspakten. Nøytraliteten ble ikke drøftet videre. Derimot diskuterte de Marshall-planen som en forgjenger til A-pakten, en pakt som ikke hadde brodd mot noen, men skulle bidra til å skape likevekt og derigjennom måtte sees på som en fredsfaktor¹⁵⁵. Men før det endelige valg kan tas, må det gjøres en grundig drøfting og gjennomgang av avtalen. Kun etter dette kan en avtale av et slikt omfang vedtas¹⁵⁶.

¹⁴⁹ Arbeiderbladet 31 januar 1949 s. 4

¹⁵⁰ Stortinget. Stortingstidende 1949 s. 175

¹⁵¹ Arbeiderbladet 31 januar 1949 s. 4

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Arbeiderbladet 1 februar 1949 s. 4

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Ibid.

Den 4. februar rapporteres det i Arbeiderbladet at regjeringen skal undersøke og skaffe materiale som kan brukes i vurderingen om de skal søke medlemskap i Atlanterhavspakten¹⁵⁷. Som nevnt tidligere, hadde Norge ikke fått noen innbydelse mens de diskuterte med Sverige og Danmark¹⁵⁸. Mye av debatten omhandlet heller å kritisere kommunistene der artikkelen nevner flere sentrale karakterer som f. eks Gerhardsen, Lange og Hambro¹⁵⁹. Avisutgaven hadde også med hele referatet fra møtet, med et langt innlegg fra Lange der han gikk gjennom utgangspunktet for norsk utenrikspolitikk og hvorfor dette ikke fungerte opp mot den svenske¹⁶⁰. Lederartikkelen kommenterte mye det samme, at informasjonen Lange ga ut ikke var noe nytt, men bare bekreftet tidligere tanker¹⁶¹. Tranmæl nevnte også i tillegg at «*dette betyr selvsagt at vi ikke automatisk slutter oss til et sikkerhetssystem i vest ...*»¹⁶².

Det kan også være av interesse å lese et av klippene Arbeiderbladet har hentet inn fra andre aviser, her Adresseavisen som har en artikkel av Ivar Lykke, tidligere stortingspresident. Han mener det ikke er noe hast med å bli med i A-pakten, det viktige er jo at Norge kan få våpen og materiell¹⁶³. Adresseavisens polemikk svarer imot Lykke og sier «hovedsaken er at Norge kan få våpen og materiell»¹⁶⁴. Arbeiderbladet svarer at det er jo det de ikke får hvis de ikke velger å bli med i A-pakten. Ellers ville de ende opp nederst på ventelisten og således måtte vente enda lenger. I tillegg nevner de også det faktum at Norge, selv med våpen, ikke ville klart å forsvare seg¹⁶⁵. Dette kan ses på som et av de første eksemplene at Arbeiderbladet kommer med en direkte anmodning om medlemskap i A-pakten da de nevner at landet trenger hjelp utenfra.

4.3.7 Dekningen av landsmøtet

Før den endelige avgjørelsen blir tatt, kan det være verdt å nevne litt om landsmøtet til Arbeiderpartiet 17. – 19. februar. Ifølge Eriksen var det da den endelige sikkerhetspolitiske striden ble avgjort¹⁶⁶. I lederartikkelen den 17. februar skriver Tranmæl at antagelig ville utenriksdebatten bli en av de av særlig høy interesse¹⁶⁷. De skulle da diskutere om Arbeiderpartiet ville gå for nøytraliteten eller samarbeid med de vestlige demokratiene. Selv om det kunne se ut som at det var stor oppslutning om A-

¹⁵⁷ Arbeiderbladet 4. februar 1949 s. 1

¹⁵⁸ Se Arbeiderbladet 31 januar 1949 s. 4

¹⁵⁹ Arbeiderbladet 4. februar 1949 s. 1

¹⁶⁰ Ibid. s. 1

¹⁶¹ Ibid s. 4

¹⁶² Ibid

¹⁶³ Ibid s. 1

¹⁶⁴ Ibid

¹⁶⁵ Ibid

¹⁶⁶ Eriksen, 1972: s. 198

¹⁶⁷ Arbeiderbladet 17 februar 1949 s. 4

pakten, var det fremdeles en gruppe som var imot. Tranmæl skulle oppleve dette selv da han innledet et møte i Bergens Arbeidersamfunn rett før landsmøtet¹⁶⁸.

Mandag den 21. februar kunne Arbeiderbladet melde om at med et flertall på 329 mot 35 stemmer ble det vedtatt at Norge skulle søke medlemskap hos de vestlige allierte¹⁶⁹. Artikkelen inneholdt hele vedtaket og fortalte også at det hadde vært få vesentlige innvendinger. Eriksen nevner at årsaken til den lille motstanden var at opposisjonens leder, Olav Oksvik, allerede hadde innsett at nederlaget var et faktum¹⁷⁰. Tranmæl valgte i lederartikkelen å underslå opposisjonen størrelse ved valget og kalte stemmeresultatet et «*overveldende flertall*»¹⁷¹. Han fortsatte likevel med å anerkjenne den viljen de hadde til å forkaste sitt syn for å kunne bøye seg for flertallets vilje. Han nevnte da at Norge hadde brutt med «*den rotfestede nøytralitetslinjen*»¹⁷² som hadde fulgt dem siden 1940, og nå kunne gå videre sammen med andre land som ville verne om sin frihet i vår verdensdel¹⁷³.

4.3.8 Avgjørelsen

Mengden av utenrikspolitiske artikler ble betraktelig færre etter avstemningen under Landsmøtet. Den 5. mars ble det rapportert om et hemmelig møte som hadde foregått¹⁷⁴. Dette gjaldt innstillingen fra Spesialkomiteen om særlige utenrikspolitiske spørsmål og beredskapssaker, om å søke medlemskap i Atlanterhavspakten og ble diskutert i stor grad dagen etterpå. Avisen trykket referatet fra møtet der flesteparten av de ulike politikerne sa seg enige i avgjørelsen¹⁷⁵. De eneste som var uenig, var kommunistene, noe som også ble poengtert av de andre politikerne og i andre artikler Arbeiderbladet plasserte på samme side¹⁷⁶.

Tranmæl skrev i lederartikkelen at debatten ikke garanterte for at Norge ville søke plass i A-pakten, men at Norge nå var villig til å bli med i drøftingen og diskusjonen om muligheten for å danne en freds- og forsvarspakt ved det nordlige Atlanterhav¹⁷⁷. Derimot nevnte han også at det grunnlag som vil bli fremmet vil være «*grunnlaget for nettopp det samarbeid som Norge er interessert i å få*»¹⁷⁸. Han gjentok det han hadde sagt om Arbeiderpartiet på slutten av landsmøtet, bare nå om Norge; at Norge nå hadde oppgitt den gamle nøytralitetspolitikken¹⁷⁹. Norge hadde innsett at det ikke lenger lå i

¹⁶⁸ Eriksen, 1972: s. 200

¹⁶⁹ Arbeiderbladet 21 februar 1949 s. 1

¹⁷⁰ Eriksen, 1972: s. 202

¹⁷¹ Arbeiderbladet 21 februar 1949 s. 4

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Arbeiderbladet 5 mars 1949 s. 1

¹⁷⁵ Ibid

¹⁷⁶ Ibid s. 10

¹⁷⁷ Ibid s. 4

¹⁷⁸ Arbeiderbladet 5 mars 1949 s. 4

¹⁷⁹ Ibid.

den geografiske periferi, men mellom to stormakter, hevdet han. Norge ville ikke vært et fritt land uten hjelpen fra industrielle stormakter, «Med vedtaket torsdag går vi inn i et samarbeid som på ny vil gi oss følelsen av styrke og trygghet».¹⁸⁰

Det siste som vil være relevant å dekke, vil være er tilslutningen til Atlanterhavspakten den 29. mars. Den samme dag hadde Arbeiderbladet, som i de siste dagene hadde vært ganske stille om A-pakten, en leder om avgjørelsen. Her forteller de at «spesialkomiteen framhever i sin innstilling at pakten er av ren forsvars- og sikkerhetsmessig karakter».¹⁸¹ Tranmæl argumenterer her ved å si at det er ikke nok å erklære sin fredsvilje, den må også sikres ved egen beredskap og samarbeid med andre. Det neste han sier er å kritisere kommunistene når de anklager resten av Norge for å være amerikanske lakeier¹⁸². Han mener dette er galt; det er folkets Amerika som har gitt oss Marshall-hjelpen og A-pakten, mens det er kapitalistene i Amerika som har vært uvillig i samarbeidet¹⁸³.

Dagen etter hadde Arbeiderbladet et stort oppslag der de rapporterte fra Stortinget og vedtaket om norsk medlemskap i Atlanterhavspakten¹⁸⁴. Der kunne de blant annet fortelle at vedtaket var vunnet med 130 mot 13 stemmer¹⁸⁵. Litt som forventet hadde det heller ikke kommet nye momenter å diskutere, derimot skriver Arbeiderbladet at Norge slutter seg til pakten som «den overmåte viktige instrument i fredens tjeneste» de anser den å være¹⁸⁶. Avisutgaven omfattet også hele referatet der de fleste enten kom med positive innspill eller kritiserte kommunistene. Hambro støttet innlegget og sa at det i bunn og grunn bare var en fortsettelse av krigens politikk¹⁸⁷. I tillegg tok han også med en kommentar mot Arbeiderbladet som han kritiserte for å si at Norge skulle fungere som en barriere, når han mente Norge skulle være en bro¹⁸⁸. Hvor denne artikkelen befinner seg, har jeg ennå ikke kunnet bekrefte, men det må tas til ettertanke den ordbruk Tranmæl har brukt i sine lederartikler når han støtter opp rundt Atlanterhavspakten som en garantist for fred mens han hensynsløst kritiserte Russland.

Lederartikkelen i den samme utgave er den lengste så langt. Tranmæl valgt å sitere stortingsrepresentant Løberg (AP politiker som stemte mot A-pakten), som mente at innenrikspolitikken, ikke utenriks-, var det viktigste området for Arbeiderpartiet¹⁸⁹. Han var enig i det, den historiske oppgaven til arbeiderpartiet var å bygge landet og omforme

¹⁸⁰ Arbeiderbladet 5 mars 1949 s. 4

¹⁸¹ Arbeiderbladet 29 mars. 1949 s. 4

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Arbeiderbladet 30 mars. 1949 s. 1

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Ibid. s. 6

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Ibid. s. 4

samfunnet. Derimot mente han at vi bygger på sand hvis vi ikke kunne trygge landet¹⁹⁰. Mye, som mange av de andre lederartiklene, handlet denne også om viktigheten av samarbeid på tvers av grensene. I tillegg var mye av artikkelens innhold kritikk av kommunistene. Vogt hadde blant annet sagt at Atlanterhavspakten var en trussel mot FN¹⁹¹. Tranmæl så ikke på dette som noe annet enn vanlige beskyldninger kommunistene gjentok¹⁹². Det var ingen grunn til å så tvil vedr usikkerheter og diskusjoner som hadde oppstått under denne perioden. Han fortsatte med at det antakelig hadde vært verre hvis det ikke hadde vært uenigheter om et så stort og viktig skritt i utenrikspolitikken¹⁹³. Dette kan ses på som en tilgivelse til de andre i Arbeiderpartiet. Husk at det var fremdeles uenigheter i partiet under landsmøtet. Til slutt gjentok han at pakten gir den trygghet og klarhet som vi trenger for «*de byggende oppgavene i vårt eget land*»¹⁹⁴.

¹⁹⁰ Arbeiderbladet 30 mars. 1949 s. 4

¹⁹¹ Stortinget Stortingstidende 1949 s. 667

¹⁹² Arbeiderbladet 30 mars. 1949 s. 4

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Ibid.

5. Oppsummering

Jeg har nå sett på Arbeiderbladet i fire år fra 1945 til 1949 og hvordan de dekket Arbeiderpartiet sin utenrikspolitikk i denne perioden. Gjennom perioden kan vi se at selv om avisen var nær partiet, var det fremdeles stor variasjon i tankegang. Arbeiderbladet var en av de ledende avisene da krigen var slutt som mente at Norge burde følge FN og opprettholde organisasjonen som sikring for freden. Arbeiderbladet var meget positiv i forhold til det de allierte styrker hadde gjort under krigen, og hadde like mange positive artikler om russerne som om britene og amerikanerne. I denne perioden var det primært krigsoppgjøret som var tema, og Arbeiderbladet var relativt upartisk i sine artikler.

Perioden fra andre halvdel av 1946 og utover markerer en tydelig endring i Arbeiderbladet. Da Spania kommer i fokus, er Arbeiderbladet ofte langt foran sitt parti i kritikken av dem. Denne perioden er også et godt eksempel på at også de ulike fagforbundene ofte talte gjennom Arbeiderbladet da de erklærte boikotter og oppfordret regjeringen til å fortsette med handelskonflikten. Hendelsen på kaia er et godt eksempel på at Arbeiderbladet også dekket lokale saker da de gjerne også taler samme sak. Derimot kan en også se på at Norge måtte trekke seg ut av konflikten som et eksempel på at Arbeiderbladet, selv hvor nær de var sentralstyret i Arbeiderpartiet, ikke alltid hadde nok innflytelse.

Perioden etter Bevin sin tale føler jeg måtte dekkes i detalj, derfor er mesteparten av teksten fokusert på denne perioden. I den perioden ser vi Arbeiderbladet fungere på vegne av den gruppen i Arbeiderpartiet som først viste interesse for vestunionen. Som et av de sentrale medlemmene der hadde Tranmæl en viktig oppgave med å overbevise om fordelene med Vest-unionen. Gjennom det kan vi også se den store variasjonen i saker som presenteres i perioden, spesielt de som omfatter forarbeidet til Vestunionen, og USAs gradvis stigende interesse for dette. At det ikke ble noe av Skandinavia traktaten, kan ha virket som å ha ligget i kortene lenge. Arbeiderbladet hadde flere artikler sommeren 1948 der de bekreftet den svenske nøytraliteten. Det må ha vært uventet for Tranmæl at de ville strekke seg så lang som de gjorde i Oslo-møtet. Men da kan vi også se hvor rask Arbeiderbladet var til å snu om da det ikke ble noen Skandinavia- traktat.

Perioden etter Oslo virker å være litt roligere fra Arbeiderbladets side. Mange av argumentene som ble brukt var for det meste de samme. Men det var dog riktig også; hovedargumentet til Tranmæl var at Norge ikke lenger kunne stole på nøytraliteten, noe både Gerhardsen, Lange og Hambro hadde bekreftet. I motsetning til dem hadde han heller hatt det mye mer travelt å søke om medlemskap. Hvis vi tolker appellen han hadde den 3. februar 1948, virket det nesten som at han ønsket at Norge skulle være med i drøftingen så tidlig som mulig ved grunnleggelsen av vestunionen. Likevel skulle Arbeiderbladet fortsette med argumenteringen helt til Norge vedtok medlemskap den 30

mars 1949. Arbeiderbladet var et av partiene som var mest for Atlanterhavspakten da de håpet at de gode relasjonene med vesten, relasjoner som hadde dannet seg under krigen, kunne være med sammen med FN å sikre freden, og da spesielt fred for Norge.

Referanser

- Arbeiderbladet. (1945, Juni 20). Norges utenrikspolitikk under krigen. *Arbeiderbladet*, s. 4.
- Arbeiderbladet. (1945, Juni 29). Tre av krigens store ledere er i Oslo. *Arbeiderbladet*, s. 1.
- Arbeiderbladet. (1945, Juni 29). Våre allierte. *Arbeiderbladet*, s. 10.
- Arbeiderbladet. (1946, Mars 6). "Biscaya" blir ikke lastet. *Arbeiderbladet*, s. 2.
- Arbeiderbladet. (1946, Mars 7). Bred Spania-Debatt i Stortinget. *Arbeiderbladet*, s. 5.
- Arbeiderbladet. (1946, Mars 22). Da tomatene ble loset i går. *Arbeiderbladet*, s. 12.
- Arbeiderbladet. (1946, Mars 6). Fascismens Støtter. s. 4. Hentet fra Arbeiderbladet.
- Arbeiderbladet. (1946, Mars 19). Ikke isolert, men samlet aksjon det eneste som kan styrte Franco. *Arbeiderbladet*, s. 1.
- Arbeiderbladet. (1946, September 20). Ingen panikk. *Arbeiderbladet*, s. 4.
- Arbeiderbladet. (1946, Februar 5). Lojalt og aktivt medlemskap i FN. *Arbeiderbladet*, s. 1.
- Arbeiderbladet. (1946, Oktober 28). Norges stemme. *Arbeiderbladet*, s. 12.
- Arbeiderbladet. (1946, Mars 25). Spania nekter eksport til Norge. *Arbeiderbladet*, s. 1.
- Arbeiderbladet. (1946, September 17). Spania-kampanjen åpnet stort i går. *Arbeiderbladet*, s. 1.
- Arbeiderbladet. (1946, Mars 6). Vil de tre stormaktene gå til til sikkerhetsrådet med Spania-problemet? *Arbeiderbladet*, s. 1.
- Arbeiderbladet. (1947, Desember 12). Norge har tatt et klart standpunkt i de internasjonale stridsspørsmål. *Arbeiderbladet*, ss. 1-2.
- Arbeiderbladet. (1947, Juni 18). Utenriksministeeren handlet korrekt overfor Stortinget. *Arbeiderbladet*, s. 1.
- Arbeiderbladet. (1948, Juni 7). "funksjonelt" samarbeid i Norden? *Arbeiderbladet*, s. 10.
- Arbeiderbladet. (1948, Februar 28). Bitre lærdommer. *Arbeiderbladet*, s. 16.
- Arbeiderbladet. (1948, Juni 7). Det nordiske samarbeid inn i en blindgate? *Arbeiderbladet*, ss. 1-10.
- Arbeiderbladet. (1948, Mai 12). En skandinavisk gruppe uten brodd mot noen? *Arbeiderbladet*, s. 12.
- Arbeiderbladet. (1948, Januar 23). England gir Sovjet den siste inntrengende advarsel. *Arbeiderbladet*, s. 1.
- Arbeiderbladet. (1948, Juni 8). Et uhyggelig spill. *Arbeiderbladet*, s. 4.
- Arbeiderbladet. (1948, Juni 3). Felles nordisk forsvar støttes av Danmark. *Arbeiderbladet*, s. 10.
- Arbeiderbladet. (1948, November 10). I samme båt. *Arbeiderbladet*, s. 4.

Arbeiderbladet. (1948, Februar 26). Kommunistenes statskupp gjennomført. *Arbeiderbladet*, s. 1.

Arbeiderbladet. (1948, September 10). Nordisk enighet om Norges plass i sikkerhetsrådet. *Arbeiderbladet*, s. 1.

Arbeiderbladet. (1948, Februar 4). Oslo Arbeiderpartis representantskap uttaler seg for Marshall planen. *Arbeiderbladet*, s. 1.

Arbeiderbladet. (1948, Januar 28). Positiv eller destruktiv politikk? *Arbeiderbladet*, s. 4.

Arbeiderbladet. (1948, Februar 21). Regjeringssamarbeidet i Tsjekkoslovakia sprengt. *Arbeiderbladet*, s. 1.

Arbeiderbladet. (1948, Oktober 16). Skandinavisk forsvarskomite opprettet i går. *Arbeiderbladet*, ss. 1-16.

Arbeiderbladet. (1948, Februar 12). Svak opposisjon mot regjeringens politikk. *Arbeiderbladet*, s. 1.

Arbeiderbladet. (1948, Juli 2). Svensk Debatt. *Arbeiderbladet*, s. 4. Hentet fra Arbeiderbladet.

Arbeiderbladet. (1948, Mai 14). Svensk syn. *Arbeiderbladet*, s. 4.

Arbeiderbladet. (1948, Desember 11). Utenriksdebatten. *Arbeiderbladet*, s. 4.

Arbeiderbladet. (1948, Februar 13). Utenriksminister Langes innlegg. *Arbeiderbladet*, s. 1.

Arbeiderbladet. (1948, Desember 11). Vel seks timers debatt i Stortinget om regjeringens utenrikspolitikk. *Arbeiderbladet*, ss. 1-16.

Arbeiderbladet. (1948, August 3). Vurderingen. *Arbeiderbladet*, s. 4.

Arbeiderbladet. (1948, Februar 13). Vår utenrikspolitikk. *Arbeiderbladet*, s. 4.

Arbeiderbladet. (1949, Januar 19). Amerika og Norden. *Arbiderbladet*, ss. 1-12.

Arbeiderbladet. (1949, Januar 27). Bred pressedejobb om de skandinaviske problemer. *Arbeiderbladet*, ss. 1-12.

Arbeiderbladet. (1949, Mars 29). Foran avgjørelsen. *Arbeiderbladet*, s. 4.

Arbeiderbladet. (1949, Januar 8). Foran Avgjørelsen. *Arbeiderbladet*, s. 4.

Arbeiderbladet. (1949, Januar 27). Fra nøytralitetens drømmeverden. *Arbeiderbladet*, s. 4.

Arbeiderbladet. (1949, Februar 1). Hva nå? *Arbeiderbladet*, s. 4.

Arbeiderbladet. (1949, Februar 17). Landsmøtet. *Arbeiderblaet*, s. 4.

Arbeiderbladet. (1949, Mars 30). Norge bli med i Atlanterhavspakten. *Arbeiderbladet*, ss. 1-6.

Arbeiderbladet. (1949, Februar 21). Norge må løse sikkerhetsproblemet sammen med de demokratiske stater. *Arbeiderbladet*, ss. 1-12.

Arbeiderbladet. (1949, Februar 4). Regjeringen skal undersøke hva A-pakten innebærer. *Arbeiderbladet*, s. 1.

- Arbeiderbladet. (1949, Januar 31). Samarbeidet i Skandinavia vil fortsette. *Arbeiderbladet*, ss. 1-12.
- Arbeiderbladet. (1949, Januar 19). Sverige står på Nordisk nøytralitet. *Arbeiderbladet*, s. 1.
- Arbeiderbladet. (1949, Mars 5). To historiske dager i stortinget. *Arbeiderbladet*, ss. 1-11.
- Arbeiderbladet. (1949, Januar 20). Vi har trodd og vi tror at vi skal bli enige. *Arbeiderbladet*, ss. 1-6.
- Arbeiderbladet. (1949, Januar 27). Wahington vil drøfte de skandinaviske forslag. *Arbeiderbladet*, s. 12.
- Associated Press. (1946, Mai 17). England tilbyr India full frihet i et Indias forente stater. *Arbeiderbladet*, s. 1.
- Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen. (1946, September 19). *Møte 19 september*. Hentet fra Stortinget: <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/duuk/1946-1965/460919u.pdf>
- Eriksen, K. E. (1972). *DNA og NATO. En redegjørelse for debatten og vedtakene i Det norske arbeiderparti 1948-49*. Oslo: Gyldendal.
- Nordahl, K. (1946, Mars 6). Bryt helt med Franco styret! *Arbeiderbladet*, s. 2.
- Reuters. (1946, Mai 23). Iran-spørsmål på nytt utsatt. *Arbeiderbladet*, s. 11.
- Reuters. (1946, Mai 14). Ny bitter Iran-debatt under oppseiling. *Arbeiderbladet*, s. 1.
- Skodvin, M. (1971). *Norden eller Nato?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Stortinget. (1945, Juni 19). Møte den 19 Juni kl. 10. *Stortingstidende, inneholdende fortsettelse av niogåttiende ordentlige Stortings forhandlinger. 1945. Forhandlinger i Stortinget.*, ss. 15-28.
- Stortinget. (1946, Mai 14). *Møte for lukkede dører den 14 mai 1946 kl. 9*. Hentet fra Stortinget: <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/moter-for-lukkede-dorer/1946-1965/460514.pdf>
- Stortinget. (1946, Februar 27). Utenriksminister Langes redegjørelse om Norges forhold til Spania. *Stortingstidende*. https://www.stortinget.no/nn/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning?p=1949&paid=7&wid=a&psid=DIVL690&pgid=a_0304&vt=a&did=DIVL732&s=False.
- Stortinget. (1947, Januar 30). *Møte for lukkede dører 30 Januar 1947 kl. 10*. Hentet fra Stortinget: <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/moter-for-lukkede-dorer/1946-1965/470130.pdf>
- Stortinget. (1948, April 8). *Møte for lukkede dører den 8. April 1948 kl. 9*. Hentet fra Stortinget: <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/stortingsarkivet/moter-for-lukkede-dorer/1946-1965/480408.pdf>
- Stortinget. (1949, Januar 27). Redegjørelse fra utenriksministeren om København-forhandlingene. *Stortingstidende inneholdende treognittiende ordentlige stortings forhandlinger 1949. Forhandlinger i Stortinget*. https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1949&paid=7&wid=a&psid=DIVL690&pgid=a_0265&s=True.

Stortinget. (1949, Mars 29). S.tid. 655—712 Samtykke til ratifikasjon av Atlanterhavspakten. *Stortingstidende* https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning?p=1949&paid=7&wid=a&psid=DIVL690&pgid=a_0787&vt=a&did=DIVL828, ss. 655-712.

Stortinget. (1949). Treognittiende ordentlige Sortings forhandlinger 1949. *Stortingstidende*, ss. 172-197.

Sverdrup, J. (1996). *Inn i storpolitikken*. Oslo: Universitetsforlaget.

United Nations. (1945, Juni 26). *Chapter VII — Action with respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression*. Hentet fra Repertory of Practice of United Nations Organs: <https://legal.un.org/repertory/art51.shtml>

Utenriksdepartementet. (1949). *ST. PRP. NR. 40. (1949) Om Stortingets samtykke til å inngå en traktat for det nord-atlantiske områder (Atlanterhavspakten)*. Hentet fra https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1949&paid=2&wid=a&psid=DIVL671&pgid=a_0323&s=False

